

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi

Sayı: 65, Güz 2019, s.119-157

Makalenin geliş ve kabul tarihleri: 31.08.2019 - 27.09.2019 (Araştırma Makalesi)

SİYASÎ PARTİLERİN PROPAGANDALARI EKSENİNDE 1977 GENEL SEÇİMİ

Ahmet GÜLEN*

ÖZ

Türkiye'nin uzun süreli demokrasi serüveninde 5 Haziran 1977 tarihinde yapılan genel seçimler pek çok açıdan önem taşımaktadır. 12 Eylül 1980'de askerlerin yönetime el koymasından önce düzenlenen son seçim olma özelliğini taşıyan 1977 seçimleri aynı zamanda Türkiye içinde artan şiddet olayları nedeniyle kaos ortamı içinde yapılmıştır. Söz konusu seçimler aynı zamanda 20 yıl aradan sonra ilk kez Meclis'in erken seçim kararı alışıyla da önemlidir. Siyasî istikrar arayışlarının yoğunlaştığı bir dönemde seçimde alınacak netice ile Türkiye'nin sorunlarına çözüm bulunabileceği beklentisi doğal olarak partilerin kampanyalarını da etkilemiştir. Seçim atmosferi içinde meydana gelen ve çok sayıda kişinin yaşamını yitirmesine yol açan 1 Mayıs olayları, zaman zaman siyasî partilerin kampanyalarına yönelen şiddet eylemleri dönemin özellikleri arasında sayılmalıdır. Bu çalışmada siyasî yelpazenin önemli partileri arasında yer alan CHP, AP, MSP ve MHP'nin seçimlerde izledikleri strateji ve propaganda çalışmalarıyla birlikte Türkiye'nin sorunlarına çözüm bulabilme adına hangi vaatlerde buldukları incelenecektir. 1977 seçimlerinin bir önemli özelliği de incelemeye konu olan dört partiden üçünün seçime koalisyon hükûmetinin ortakları olarak girmeleridir. CHP ise seçimlere muhalefet partisi olarak girmiş ve kampanyasını bu şartlar altında yürütmüştür. Siyasî istikrarsızlığa çözüm bulabilme umuduyla yapılan 5 Haziran 1977 seçimlerinden beklendiği gibi tek parti iktidarı çıkmamış ve Türkiye'nin içinde bulunduğu kaotik ortam 12 Eylül 1980'e kadar devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1977 seçimleri, CHP, AP, MSP, MHP, Ecevit, Demirel, Türkeş, Erbakan

* Öğretim Görevlisi Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, E-Posta: ahmet.gulen@deu.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-6585-0212>

1977 GENERAL ELECTION ON THE AXIS OF POLITICAL PARTIES' PROPAGANDAS

ABSTRACT

In the adventure of Turkey's long-term democracy , General elections which was held on June 5, 1977 is important in many aspects. 1977 elections is distinctive as being the last election held before 12 September 1980, the time when the military government took the control of the country and it was also been conducted in chaos due to the increasing violence in Turkey. These elections are also significant as it was the first time after 20 years that with the Parliament took the decision of early election. In the period of searching for intensified political stability, the expectations of finding solutions to Turkey's problems with the election have affected campaigns of political parties as well .The events of May 1, which caused many people to lose their lives in the election atmosphere and the violence directed at the campaigns of political parties can be considered as the characteristics of the period. In this study, both the campaign, the propaganda pursued by the major parties (CHP, AP, MSP, MHP) of the political spectrum and their promises to solve the problems of Turkey will be examined elaborately. Another significant feature of the 1977 elections is that three of the four parties involved in the election are included in the election as partners of the coalition government. The political party, CHP, entered the elections as an opposition party and carried out its campaign under these conditions. The elections of June 1977 was conducted with the aim of hoping to find a solution to the political instability, however; there was not a victory for a political party to rule Turkey, besides, the chaotic environment has continued until Sept. 12, 1980.

Keywords: 1977 elections, CHP, AP, MSP, MHP, Ecevit, Demirel, Turkes, Erbakan.

Giriş

1970'li yıllar Türkiye'de siyasî istikrarsızlıkların gündemde olduğu bir dönem olmakla beraber aynı zamanda yıldan yıla artan anarşi olayları ve asayiş sorunlarıyla da önem taşıyan bir süreci içermektedir. 12 Mart askerî muhtırasından çıkışı simgeleyen 14 Ekim 1973 genel seçimlerinden Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) birinci parti olarak çıkmış ve uzun süreli hükümet arayışlarının ardından siyaset alanında dini öğeleri ön plana çıkartan Millî Selamet Partisi (MSP) ile bir koalisyon kabinesi kurmuştu.¹ Ancak iki parti arasında temelde önemli görüş farklılıkları vardı. Hükümetin ilk önemli icraatı adi suçluları serbest bırakan bir genel af çıkarmak olmuştu ve Kıbrıs

¹ Suavi Aydın, Yüksel Taşkın, **1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, ss.251-252.

Barış Harekâtından sonra tek başına iktidar umudu taşıyan CHP üst yönetimi tarafından bir erken seçim beklentisiyle koalisyon sonlandırılmıştır.² Ancak CHP erken seçim şartıyla hükümet kurabileceği bir ortak bulamamıştı.³ Böylelikle erken seçim beklentisi gerçekleşmemiş ve 1975 yılında Adalet Partisi (AP) lideri Süleyman Demirel'in Başbakanlığında kurulan Milliyetçi Cephe (MC) Hükümeti⁴, siyasal kutuplaşmayı arttırıcı bir nitelik taşımıştır.⁵ Özellikle 1977 senesi Türkiye içinde artan şiddet olayları⁶, öğrenci eylemleri, gittikçe çoğalan kitlesel şiddet olayları ve ekonomik buhranın tırmandığı bir dönem olmuştur.⁷ O dönemde etkili olan petrol bunalımından dolayı tüm dünyada fiyatlar yükselmiş ve Türk lirası 1977 Mart ayında Amerikan doları karşısında değer yitirmişti.⁸ Kamu İktisadi Teşebbüslerinde (KİT) 1977 yılında 9 milyar lira zarar açıklanmıştı.⁹ Boratav'a göre 1977 yılı ekonomik bunalımın ilk belirtilerinin görüldüğü bir dönemi kapsamaktaydı.¹⁰ 1977 yılı aynı zamanda Türkiye çapında genel seçimlerin yapılacağı bir yıl olarak da önem taşımaktaydı.¹¹ Ancak ülke içi istikrarsızlık normal takvime göre Ekim ayında yapılması gereken seçimlerin erkene alınması ihtimalini de gündeme getirmiştir. Aslında daha 1977'nin başında bir erken seçim olasılığından söz eden ilk siyasilerden birisi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut Özal olmuştu. Özal demecinde, "Haziran ayında seçim istemek Türkiye'yi

² Ayşe Güneş Ayata, **CHP (Örgüt ve İdeoloji)**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 2.bs., 2010, s. 93.

³ Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 5.bs., 2008, s. 271.

⁴ Hükümeti oluşturan partiler AP, MSP, Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) ve Milliyetçi Hareket Partisi' (MHP) dir. Feroz Ahmad, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 5.bs., 2014, s. 150.

⁵ Bülent Tanör, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 18.bs., 2009, s. 406.

⁶ 1977 yılı boyunca meydana gelen siyasî şiddet olayları toplam 231 kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. William Hale, **Türkiye'de Ordu ve Siyaset: 1789'dan Günümüze**, Hil Yayın, İstanbul, 1996, s. 193.

⁷ Jan Devletoğlu, **İngiliz Arşivlerinde 12 Eylül'ün Ayak Sesleri**, Doğan Kitap, İstanbul, 2010, s. 37.

⁸ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi 5. Kitap: Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980)**, Bilgi Yayınevi, 2002, s. 354.

⁹ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 21.bs., 2007, s.387.

¹⁰ Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2007)**, İmge Kitabevi, Ankara, 14.bs., 2010, s. 139.

¹¹ 1961 Anayasası'na göre "Millet Meclisi dört yılda bir genel oyla seçilen 450 milletvekilinden" oluşmaktaydı. Mümtaz Soysal, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1990, 8.bs., 1990, s. 93.

sevmekle bağdaştırılmaz” değerlendirmesinde bulunmuştur.¹² Erken seçimle ilgili söylentilerden hükûmetin rahatsızlık duyduğunu ortaya koyan bu açıklama önemlidir. Ne var ki, gittikçe artan şiddet olayları ve I.MC Hükûmeti içindeki uyuşmazlıklar kısa zaman içinde erken seçim konusunu hükûmetteki politikacıların da gündemine taşıyacaktır.

CHP, 1977 seçimlerinin erkene alınmasını Türkiye’nin gündemine getiren ilk siyasî oluşum olarak dikkat çekmiştir. Genel Başkan Bülent Ecevit, karşı karşıya kalınan ağır sorunların aşılabilmesi için erken seçimin bir çıkış olabileceğini açıklamıştır.¹³ Nitekim kısa zaman içinde CHP’den gelen bu tür öneriler iş çevrelerinde de yankı bulmuş ve seçimlerin yaz aylarında yapılabileceği yönünde talepler yükselmiştir. Dolayısıyla kamuoyunda sol siyasete olan ilginin gittikçe arttığı anlaşılmıştır. AP’yi de erken seçim fikrine yaklaştırmıştır.¹⁴ Erken seçim konusunda harekete geçen iki büyük parti AP ve CHP’nin ayrı ayrı verdikleri erken seçim önerileri Meclis Danışma Kurulu’na gelmiş ve burada MSP’nin engelleme çabalarına rağmen içtüzüğün değiştirilmesi sonucunda engel aşılmıştır.¹⁵ Anayasa Komisyonu tarafından genel seçimlerin 5 Haziran 1977 tarihinde yapılmasına dair alınan karar Millet Meclisi’nde 342 oyla kabul edilmiş, bir milletvekili ret oyu kullanırken, 8 milletvekili çekimser kalmıştır.¹⁶ Seçimlerin erkene alınması istikrarlı bir iktidara kavuşma yolundaki beklentileri de açığa çıkarmıştır. Nitekim işadamı Vehbi Koç konuyla ilgili açıklamasında, “Kuvvetli bir hükûmetin işbaşına gelmesi en büyük temennimizdir. Çünkü memleketin içeride ve dışarıda büyük meseleleri vardır”¹⁷ ifadeleriyle iş çevrelerinin seçimlerden beklentilerini dile getirmiştir. Ancak 12 Mart döneminde Başbakanlık yapmış eski siyasilerden Nihat Erim, yürürlükteki seçim kanunuyla yapılacak seçimlerden koalisyonsuz bir hükûmet çıkmasını zayıf bir olasılık olarak değerlendirmiş ve aksi bir neticenin ancak çok sürprizli bir oy patlamasıyla mümkün olabileceğinin altını çizmiştir.¹⁸ 1977 seçimlerine daha dair rasyonel bir tahminde bulunan deneyimli siyasetçi Nihat Erim’in öngörüsü gerçekleşecek ve 5 Haziran seçimlerinden istikrarlı bir iktidar çıkmayacaktır.

¹² “Özal: İktidar partileri erken seçimden kaçınmalıydılar”, **Barış**, 2 Ocak 1977, s. 1.

¹³ “Ecevit: ‘Koalisyon fiilen dağılmıştır’”, **Barış**, 1 Şubat 1977, s. 7.

¹⁴ Varlık Özmenek “Bülent Ecevit: Yalanların Dürüst Toplamı”, **Lider Biyografilerindeki Türkiye (Der. Seyfi Öngider)**, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2001, ss. 183-184.

¹⁵ **Cumhuriyet: Seçim 77**, Altın Kitaplar Matbaası, İstanbul, 1977, s. 8.

¹⁶ **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Cilt: 26, B: 76, O: 3, 05.04. 1977, s. 412., “Erken Seçim 5 Haziran’da”, **Son Havadis**, 6 Nisan 1977, s. 1.

¹⁷ “Vehbi Koç: ‘Temennimiz kuvvetli bir hükûmet’ ”, **Son Havadis**, 5 Mayıs 1977, s. 1.

¹⁸ “Güvensizlik ortamını liderlerin kendisi yaratmıştır”, **Günaydın**, 13 Nisan 1977, s.1.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Kampanyası ve Vaatleri

CHP, 1965-1976 yılları arasında egemen sınıfların partisi olmaktan çıkarak orta tabakanın ve emekçi sınıfının partisi olmaya doğru evrildiği bir dönem yaşamıştır. Türkiye'deki sanayileşme, kentleşme ve artan nüfusun talepleri bu değişimin dinamiklerini oluşturmuştur.¹⁹ 1972'de İsmet İnönü'den genel başkanlığı devralan Bülent Ecevit²⁰ ile girdiği 1973 seçimlerinde %33.3'lük bir oy oranı yakalayarak ve 185 sandalye kazanarak birinci parti olarak çıkmıştı.²¹ Ecevit'le başlayan yeni yönelim “demokratik sol” tabirinin 1974 yılında CHP tüzüğüne girmesiyle ivme kazanmıştı.²² 1975 yılında yapılan Senato seçimlerinde ise CHP'nin oy oranı %40'ı da geçmişti.²³ Ayrıca 1975'ten 1977 seçim sürecine kadar geçen zaman zarfında CHP, etkili bir muhalefet yürütmüş ve yanlış bulduğu hükümet icraatlarına eleştiriler getirmiştir.²⁴ Heper'e göre Ecevit'in CHP'si “ücretli ve yoksul kesimlerin hayat düzeyini yükseltmeyi amaçlayan karma ekonomi politikasını desteklemekteydi.²⁵ 1977 seçimlerine giderken Anadolu'dan İstanbul'a kadar toplum nezdinde en fazla kredisi olan lider Bülent Ecevit olarak dikkat çekiyordu. Çünkü Ecevit gençliği, aşırılıktan uzak söylemleri, Kıbrıs'taki kararlı politikasıyla Türk toplumuna güven aşlamış bir siyasetçi olarak görülüyordu.²⁶ 1970'lerin CHP'si “popüler bir halkçılık söylemiyle Kemalizm'den sosyal demokrasiye doğru evrilen bir parti” olarak da nitelenmiştir.²⁷

Bülent Ecevit ile yeni bir siyasete yönelen ve dolayısıyla gün geçtikçe etkinliği artan CHP, 1977'de yapılacak seçimin de en büyük favorisi olarak

¹⁹ Yıldız Sertel, *Türkiye'de İlerici Akımlar*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 115.

²⁰ Hurşit Güneş, *Adalet Çağrısı: CHP İçin Sosyal Demokrasi Seçeneği*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014, s. 28.

²¹ <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2019), Hikmet Bilâ, *CHP: 1919-2009*, Doğan Kitap, İstanbul, 4.bs., 2008, s. 242.

²² *A.g.e.*, s. 246.

²³ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)*, İmge Kitabevi, Ankara, 3.bs., 2004, s. 244.

²⁴ Tevfik Çavdar, “Cumhuriyet Halk Partisi (1950-1980)”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C.8*, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 2036.

²⁵ Metin Heper, *Türkiye'nin Siyasal Hayatı: Tarihsel, Kuramsal ve Karşılaştırmalı Açılardan...*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 182.

²⁶ Mehmet Ali Birand, *12 Eylül: Saat 04:00*, Karacan Yayınları, İstanbul, 10.bs., 1984, s. 46.

²⁷ Atakan Hatipoğlu, *CHP'nin İdeolojik Dönüşümü: Kemalizmden Sosyal Demokrasiye*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2.bs., 2012, s. 288.

görülmeekteydi.²⁸ Partide seçimlerden başarıyla çıkılacağı inancı o denli fazlaydı ki, daha Mart ayının başlarında CHP Genel Yönetim Kurulu bildirisinde partinin tek başına iktidara gelebilecek durumda olduğu ve iktidar olduktan sonra düşünce özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılacağı açıklanmıştı.²⁹ Eski CHP'li parlamenter ve gazeteci Orhan Birgit'e göre o dönem kamuoyu yoklamaları sağlıklı yapılamadığı için partideki "tek başına iktidar" beklentisi mitinglerdeki kalabalıklardan ve örgütün tek yanlı teşhislerinden kaynaklanıyordu.³⁰ Nitekim CHP Genel Başkanı Ecevit, 1977'ye girerken yayınladığı mesajında yeni yılın "ışık ve umut yolu" olacağını vurgulamış ve "Seçim yılıdır çünkü bu yıl. Silahlara karşı oy yılıdır. Zorbalara karşı halk yılıdır, haksızlığa karşı hak yılıdır bu yıl" değerlendirmesini yapmıştır.³¹ Bülent Ecevit, büyük beklentilerle karşıladığı 1977'nin başından itibaren seçimlerin erkene çekilmesi konusunu siyasetin gündemine taşımıştır.³² Ecevit, seçimlerin erkene alınmasından sonra ilk açıklamasında 5 Haziran 1977 tarihinde yapılacak milletvekili genel seçiminde çoğunluğu sağlaması beklenen tek partinin CHP olduğunu ileri sürmüş ve "CHP iktidarı yurttan can güvenliğini sağlayacaktır. İki yıldır yapılan tüm haksızlıkları giderecektir. Gelişmeyi köylüden başlatacak, tüm çalışanları refaha kavuşturan hakça düzen kuracaktır..." sözleriyle partisinin ilk vaatlerini seçmenlerle paylaşmıştır.³³ Nitekim CHP'nin seçim kampanyası oldukça hareketli geçecek, Ecevit kampanya boyunca pek çok saldırıyla karşı karşıya kalacaktır.

CHP'de 1977 seçim kampanyası arifesinde Türkiye İşçi Partisi (TİP), Sosyalist Parti (SP) ve Türkiye Birlik Partisi (TBP) ile seçim ittifakı

²⁸ 27 ilde yapılan 1975 Kısmi Senato seçimlerinde CHP'nin aldığı % 43.3'lük oy oranı bu partinin 1950'den beri aldığı en yüksek oyu göstermekteydi. Ancak CHP'nin bu orana İstanbul, Ankara gibi sanayileşmenin geliştiği ve gecekondulaşmanın yaygın olduğu büyük kentlerde ulaşabildiği; bu iki kent istisna tutulursa diğer 25 ilde AP'nin oy oranı % 44, CHP'nin oy oranı ise % 38 olarak hesaplanmaktaydı. Suna Kili, **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976, s. 383.

²⁹ "CHP, tek başına iktidara gelebilecek durumdadır", **Barış**, 2 Mart 1977, s.1.

³⁰ Orhan Birgit, **Kalbur Saman İçinde: Olaylar, Anılar, Portreler**, Doğan Kitap, İstanbul, 2012, s. 143.

³¹ Bülent Ecevit, **Umut Yılı 1977**, Raşan Ecevit-Bülent Ecevit Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları, Ankara, 2015, s. 3.

³² Ecevit, Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu ağır sorunların seçimlerin erkene alınmasını kaçınılmaz hale getirebileceğini söylemiştir. "Ecevit: 'Biz seçime hazırız'", **Barış**, 18 Şubat 1977, s. 7.

³³ Ecevit: "Çoğunluk sağlaması beklenen tek parti CHP'dir", **Barış**, 8 Nisan 1977, s. 1.

konusunda bazı temaslar yapılmıştır.³⁴ Örneğin TİP Genel Başkanı Behice Boran ile bir araya gelen Ecevit, Türkiye’de özgürlüklerin geliştirilmesi için iki partinin işbirliği halinde olabileceklerini söylemiştir.³⁵ Ne var ki, soldaki ittifak arayışlarından sonuç çıkmamış ve CHP seçimler için propaganda çalışmalarını hızlandırmıştır. Bülent Ecevit, seçim kampanyası boyunca hemen her kitle iletişim vasıtasını kullanmıştır. Örneğin katıldığı bir televizyon programında partisinin iktidara gelmesi durumunda yapacaklarını anlatmış ve “sosyal adalet, özgürlükçü demokratik rejim, eşitlik, dayanışma, kendi kendini yönetme, emeğin üstünlüğü ve gelişmenin bütünlüğü” kavramları üzerinde durmuştur. Ecevit, demokratik sol bir parti olarak Türkiye’nin içinde bulunduğu sorunların çözümünü bu kavramlar doğrultusunda bulacaklarını da ifade etmiştir.³⁶ CHP Genel Başkanı Ecevit, bir başka televizyon yayınında Doğu ve Güney Doğu Bölgeleri’nin kalkınmasına yönelik hedeflerinden söz ederken, Türkiye’de üretilen enerji kaynaklarının çoğunun bu bölgede olduğunu anlatmış ve şu şekilde konuşmuştur: “...enerji sorunu Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da rahatlıkla çözülebilecek durumda Türkiye’nin doğusunda...[Orta Doğu] ülkelerine satış yapabilecek, mal satabilecek fabrikalar kurulursa... böylece Doğu ve Güneydoğu hızla kalkınabilecektir...”³⁷ Ecevit böylece Doğu’nun gelişmesi ve kalkınmasının temel şartını fabrikalaşma ve ticaretin gelişmesi olarak yorumlamış, böylelikle Ortadoğu ülkeleriyle Türkiye arasındaki tarihsel bağların güçleneceğini de savunmuştur.

1977 seçimlerine gidilirken, en çok merak edilen konular arasında sendikaların ve işçi örgütlerinin seçimlerde hangi partiye destek verecekleri hususu geliyordu. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Şubat ayındaki Genel Yönetim Kurulu ve Başkanlar Konseyi ortak toplantısında CHP’nin desteklenmesi kararı almıştır. Kararın gerekçesinde “bağımsızlık, demokrasi, barış ve toplumsal ilerleme savaşımının acil hedefi faşizm tehlikesini yok etmek üzere MC’yi demokratik yoldan düşürmek[tir]...” denilmiş ve CHP’nin “Türkiye’de iktidara en güçlü aday durumunda bulunan tek ilerici ve demokrasiden yana örgüt” olduğu vurgulanmıştır.³⁸ Ayrıca “ileri

³⁴ İsmail Hakkı Birler’in Anılarında CHP’li Yıllar: 1946-1992, (Haz. Şengün Kılıç Hristidis, Ersel Ergüz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 661.

³⁵ “Boran dün Ecevit ile görüştü”, **Barış**, 8 Mart 1977, s.7.

³⁶ Ecevit, **a.g.e.**, ss. 79-82.

³⁷ **A.g.e.**, ss. 126-127.

³⁸ **Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi: I. Cilt**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1996, s. 314.

demokratik bir düzenin kurulmasının ön şartı olarak” CHP’nin destekleneceği bildirilmiş ve “tüm demokratik kitle örgütleri ile demokrasiden yana olan tüm siyasal partiler... aynı doğrultuda davranmaya” çağrılmıştır.³⁹ Nisan ayı başında DİSK’in yanı sıra Türkiye Gazeteciler Sendikası’ndan (TGS) yapılan açıklamada seçimlerde CHP’nin destekleneceği açıklanmıştır.⁴⁰ 1970’lerin bir diğer önemli işçi örgütü sayılan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu’nun (Türk-İş)⁴¹ özellikle 1960’larda Amerikan etkisine girdiği ve sendikal örgütlenmeden daha çok komünizme karşı mücadele veren “millî bir sendika” olma çabası gösterdiği ifade edilmiştir.⁴² Buna rağmen Türk-İş yönetimi, 1977 seçimleri öncesinde CHP’ye yaklaşmaya çabalamıştır; ancak Türk-İş’in bu partiyi destekleme karşılığında öne sürdüğü talepler tepkiyle karşılanmıştır. Basına yansıyan haberlere göre parti organlarında Türk-İş’e % 20’lik bir temsil yetkisi verme talebi CHP tarafından “Türk-İş’e teslim olunacağı” gerekçesiyle reddedilmiştir.⁴³ Basındaki diğer bir habere göre de Türk-İş’ten gelecek “Seçime 25 gün kala alınacak bir destekleme kararının bir yararı olmayacağı” görüşü partilere hâkim olmuştur.⁴⁴ Nitekim Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç, konuya dair bir açıklamasında parti liderlerini demokrasiyi yozlaştırmakla ve sorumsuzlukla itham ederek, “ulusumuzu iç kavgaya sürükleme yolu izlemelerini kaygı ile takip ediyoruz” demiş ve teşkilatı siyasal tercih konusunda serbest bıraktıklarını açıklamıştır.⁴⁵ Bu açıklamadan sonra Türk-İş’e bağlı 16 sendikadan ve 30 esnaf derneğinden 1977 seçimlerinde CHP’nin desteklenmesi kararı çıkmıştır.⁴⁶ Bu arada

³⁹ **Yaşamın DİSK: “Sınıf ve Kitle Sendikacılığında Atılım (1975-1977)**, Konuk Yayınları, İstanbul, 1977, s. 211.

⁴⁰ “DİSK ve TGS seçimlerde CHP’yi destekliyor”, **Barış**, 17 Nisan 1977, s. 1.

⁴¹ 1952’de kurulan Türk-İş, başlangıçta “partiler üstü politika” denilen bir görüşü benimsemişti. Işıklı’ya göre bu görüş Amerikan sendikacılığında görülen tarafsız politika ilkesinin bir benzeriydi. Alpaslan Işıklı, **Sendikacılık ve Siyaset**, İmge Kitabevi, Ankara, 4.bs., 1990, s. 354.

⁴² Erkan Aydoğanoglu, **Dünyada ve Türkiye’de Sendika-Siyaset İlişkisi**, Kültür Sanat-Sen, Ankara, 2.bs., 2011, s.78.

⁴³ “CHP, Türk-İş’in şartlarını reddediyor”, **Günaydın**, 14 Nisan 1977, s. 4. Aynı haberde Türk-İş’in seçimlerde destek karşılığında CHP’den 38 milletvekili, 12 senatör kontenjanıyla, AP’den 32 milletvekili ve 15 senatör kontenjanı istediği de belirtilmiştir.

⁴⁴ “CHP ve AP Türk-İş’i olumlu yanıtlamayacak”, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 14 Nisan 1977, s. 6. (Erişim Tarihi: 16.07.2019)

⁴⁵ “Türk-İş parti destekleme konusunda sendikaları serbest bıraktı”, **Günaydın**, 22 Nisan 1977, s. 4., “Türk-İş sendikaları serbest bırakıyor”, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 25 Nisan 1977, s. 6. (Erişim Tarihi: 16.07.2019)

⁴⁶ Kaan Gaytancıoğlu, **Politik Liderlik ve Bülent Ecevit**, Paradigma Akademi Yayınları, Edirne, 2014, s. 188.

DİSK'in, Türk-İş yönetimini AP'ye destek vermekle suçlaması ve Türk-İş'e bağlı "bütün işçileri ve sendikaları seçimlerde CHP'yi desteklemeye çağırması"⁴⁷ da dönemin büyük sendikaları arasındaki rekabeti göstermesi bakımından önemlidir.⁴⁸

Millet Meclisi'nin erken seçim kararı almasını takip eden günlerde CHP'nin seçim kampanyası Genel Başkan Bülent Ecevit'in yurtiçinde düzenlediği mitinglerle açılmıştır. Henüz erken seçim kararı çıkmadan Bursa'daki mitingde konuşan Ecevit, "1946-1950 döneminin amacından saptırılan, ihanete uğrayan halk hareketi, şimdi kendisini yenileyen Cumhuriyet Halk Partisinde dirilmektedir..."⁴⁹ sözleriyle iktidara talip olduklarını anlatmıştır. Kayseri'de huzur söylemini ön plana çıkartan Ecevit, iktidara geldikleri zaman okulların çatışma değil; eğitim yeri olacağını ve Türkiye'de halkın temel sorunu haline gelen can güvenliği meselesini çözeceklerini anlatmıştır.⁵⁰ Uşak'ta seçmenlerle bir araya gelen Ecevit, son zamanlarda artan siyasal cinayetlere değinerek; "Ne zaman Demirel ve Adalet Partisi hükümet kursalar can güvenliği ortadan kalkar..." demiştir. CHP Genel Başkanı Ecevit, "Cumhuriyet Halk Partisi, halkın partisi olarak köylünün, esnaf ve sanatkârın, dürüst kamu görevlisinin partisi olarak iktidara gelecektir. Sömürü ve soygun düzeni yerine hakça kazanç düzenini getirecektir ülkemize..." demiştir.⁵¹ Ecevit'in kampanyasını AP ve Genel Başkanı Demirel'e karşı sert söylemlerle başlatması ve liderler arasında süregelen karşılıklı suçlamaların⁵² ülke içinde gerilimi arttırabileceği düşüncesi Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ü harekete geçirmiştir. Korutürk, seçim atmosferinde siyasî parti liderlerinin söylemlerinin vatandaşlar arasında gerilime yol açmamasının önemli olduğunu vurgulamıştır.⁵³ Korutürk, ayrıca 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı nedeniyle yayınladığı mesajında da yakında yapılacak genel seçimlerden söz ederek; "...Bu dönemde tartışmaların, çekişmelerin ve vuruşmaların orantısını düşürmek

⁴⁷ Yaşasın DİSK: "Sınıf ve Kitle Sendikacılığında Atılım (1975-1977), ss. 217-218.

⁴⁸ 1967 yılı başlarında Türk-İş'ten ayrılan sendikacılar tarafından kurulan DİSK ile Türk-İş arasında Türk sendikacılığını olumsuz etkileyen büyük bir rekabet başlamıştır. Anıl Çeçen, **Türkiye'de Sendikacılık**, Özgür İnsan Yayınları, Ankara, 1973, ss. 112 ve 129.

⁴⁹ "Ecevit: 'Türk milleti soygunculara devleti teslim etmeyecektir' ", **Barış**, 3 Nisan 1977, s. 7.

⁵⁰ "Ecevit: 'Devleti yıkamayacak, kendileri yıkılacaklardır' ", **Barış**, 3 Nisan 1977, s. 1.

⁵¹ "Ecevit: 'Demirel ne zaman başa geçerse, can güvenliği yok olur' ", **Barış**, 10 Nisan 1977, s. 7.

⁵² Örneğin aynı günlerde Başbakan ve AP Genel Başkanı Demirel'in, Ecevit'in iddialarıyla ilgili olarak "Çirkinlikle yarışmam" değerlendirmesini yapmıştı. Demirel: "Çirkinlikle yarışmam", **Son Havadis**, 23 Nisan 1977, s. 1.

⁵³ Korutürk: "Seçim konuşmalarını sükûnetle karşılayın", **Son Havadis**, 13 Nisan 1977, s. 1.

hepimizin yurttaşlık görevidir...” demiştir.⁵⁴ Ne var ki, Devlet Başkanı'nın partiler üstü konumunun gereği olarak yaptığı ikazlara rağmen, siyasîler kampanyalarını sert söylemlerle sürdürmeyi tercih etmişler ve siyasî gerilimi düşürebilecek bir üslubu 1977 seçim propagandaları çerçevesinde benimsememişlerdir. Dolayısıyla 1977 seçim kampanyaları partiler arasında kutuplaşmanın zirveye ulaştığı bir dönemi de sembolize edecektir.

Cumhurbaşkanı Korutürk'ün partilere ve yöneticilere yönelik uyarılarından sonra CHP'nin seçim kampanyası olaylı geçmiştir. Nisan ayı sonlarında Ecevit'in Doğu Anadolu Bölgesi'ne yaptığı seyahat sırasında CHP konvoyu Tokat'a bağlı Niksar'da saldırıya uğramış, Ecevit'in yara almadan kurtulduğu olayda 4 kişi yaralanmış ve parti otobüsü taşlanmıştır.⁵⁵ Erzincan'da yapılacak CHP mitingi öncesinde de olaylar devam etmiş ve Ecevit'in seçim otobüsüne “Ülkü-Bir ve “Ülkü-Tek” binalarından ateş açılmıştır.⁵⁶ CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, olayla ilgili açıklamasında “Koca Erzincan'da Türk devleti üç buçuk eşkiyaya yenik düşmez” ifadesini kullanmıştır.⁵⁷ Genel seçimlerden önce tedhiş olaylarının siyasî parti liderlerine kadar uzanması ülkedeki genel tedirginliği arttırmıştır.⁵⁸ Nitekim Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Niksar hadiselerinden sonra CHP'lilere olaylardan duyduğu üzüntüyü bildirmiş ve gelişmeler hakkında bilgi almıştır.⁵⁹ Ecevit, yıllar sonra yaptığı açıklamada Niksar'da çok ciddi bir saldırıya uğradıklarını, kendisinin de bulunduğu otobüse taşlarla saldırıldığını belirtmiş ve “Orada devlet yoktu” değerlendirmesinde bulunmuştur.⁶⁰

⁵⁴ Korutürk: “Yasaları korumakla güvenlik kuvvetleri görevli”, **Son Havadis**, 24 Nisan 1977, s. 7.

⁵⁵ “Niksar'da komandolar CHP'lilere saldırdı”, **Barış**, 27 Nisan 1977, s. 1. I. MC Hükümeti döneminde “komandolar” olarak tanımlanan MHP'lilerin gittikçe güç kazanan sola karşı bir önlem olarak kullanılması AP'liler tarafından öngörülmüştü. Çağlar Keyder: “Türk Demokrasininin Ekonomi Politikası”, **Geçiş Sürecinde Türkiye (Der. Irvin C. Schink, E.Ahmet Tonak)**, Belge Yayınları, İstanbul, 6.bs., 2013, s. 112. Mete Tunçay da 1970'lerde AP'nin en önemli başarısızlığını ülke içinde artan terör eylemlerini engelleyememesi ve “solculardan geri kalmamak için MHP'nin eylemciliğine göz yumması” olarak değerlendirir. Mete Tunçay, “Adalet Partisi”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C.8**, s. 2096.

⁵⁶ **Demokrasinin 50 Yılı: 1945-1995, 2. Kitap**, Aydın Kitaplar, s. 683.

⁵⁷ “Ecevit: ‘Devlet üçbuçuk eşkiyaya yenik düşmez’”, **Barış**, 29 Nisan 1977, s. 7., “Erzincan'da da olaylar çıktı” **Günaydın**, 29 Nisan 1977, s. 2.

⁵⁸ Ahmad'a göre CHP'lilere yönelen saldırıların nedeni Bülent Ecevit'e verilen desteği azaltma gayretinden kaynaklanıyordu. Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye: 1945-1980**, Hil Yayın, İstanbul, 3.bs., 2007, s. 446.

⁵⁹ “Zorbalar Şiran'da da Ecevit'e ve halka saldırdılar”, **Barış**, 28 Nisan 1977, s. 7.

⁶⁰ Mehmet Çetingüleç, **Ecevit'in Anıları: 12 Yıl Saklı Tutulan “Veda Sohbetleri**, Doğan Kitap, İstanbul, 2018, s. 141.

5 Haziran 1977 seçimleri öncesinde İstanbul'da Taksim'de yapılan 1 Mayıs kutlamalarında meydana gelen olaylar 30'u aşkın kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır.⁶¹ Hadise, genel seçimler öncesinde meydana gelen en büyük kitlesel tedhiş hareketi olması bakımından önemlidir. Nitekim Bülent Ecevit, dair ilk açıklamasında 1 Mayıs olaylarıyla genel seçimler arasında bağlantı kurmuş ve "Türk toplumunun demokratik gelişmesine ters düşenler belli ki seçimler yaklaştıkça tertiplerini yoğunlaştırmak niyetindedirler" değerlendirmesinde bulunmuştur.⁶² 1 Mayıs'ta çıkan hadiseler ve ölümler I. MC Hükûmeti'ne olan güvenin tamamen sarsılmasına neden olmuştur.⁶³ Başbakan Demirel ise olaylar hakkında "vahim" değerlendirmesi yaparak, "...memleket huzuruna musallat olanlar seçime tuzak kurmakla meşguldürler..." demiştir.⁶⁴ Türkiye içinde gittikçe etkisini arttıran şiddet olayları her ne kadar seçim çalışmalarının önüne geçse de siyasî partiler, 5 Haziran'a yönelik propaganda faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Ecevit, İzmir mitinginde 1 Mayıs olaylarını seçimler öncesi CHP'yi yıldırma ve yalnızlaştırmak için düzenlendiğini öne sürmüş ve partisinin AP ile kesin olarak bir koalisyona yanaşmayacağını bildirmiştir.⁶⁵

CHP'nin seçim kampanyasında sırasında Genel Başkan Bülent Ecevit'in önemli uğrak noktalarından birisini Başbakan Demirel'in memleketi Isparta oluşturmuştur. Ecevit, Isparta mitinginde iktidara gelmeleri halinde yapacaklarına dair izahlarda bulunmuştur. İktidara geldikten sonra Türkiye'de "hakça bir düzen" kuracaklarını bildiren Bülent Ecevit, kısaca vaatlerini şöyle sıralamıştır: "Halk kesiminde sermayenin belirli ellerde birikmesi önlenecek... Belirli bölgelerle yöreler değil tümüyle ülke gelişecektir... Köylüler güçlü ve demokratik kooperatiflere kavuşacaklardır... Ülkemiz tümüyle birden gelişeceği için de, bozuk düzende körüklenen bölücü akımlar etkinliğini tümüyle yitirecektir..."⁶⁶ Isparta'da daha çok ekonomik kalkınma ve refah konularını ön plana çıkartan Ecevit, partisinin seçimleri

⁶¹ 1 Mayıs olaylarına dair kapsamlı bir araştırma için bkz. Nail Güreli, **İki 1 Mayıs**, Gür Yayınları, İstanbul, 1979. Çavdar'a göre olaylarda 36 kişi yaşamını yitirmiştir. Çavdar, **a.g.e.**, s. 246. Olaylar akşam saatlerinde DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in konuşması sırasında mitinge katılanların üzerine Intercontinental Otel ve Sular İdaresi üzerinden ateş açılması üzerine başlamıştı. Ahmet İsvan, **Başkent Gölgesinde İstanbul**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s. 378.

⁶² "Ecevit: 'Vahim olaylar demokrasiye ters düşenlerin tertibidir'", **Barış**, 2 Mayıs 1977, s. 1.

⁶³ Orhan Koloğlu, **Kim Bu Ecevit**, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001, s. 491.

⁶⁴ "Hükümet olağanüstü toplandı", **Cumhuriyet**, 2 Mayıs 1977, s. 1.

⁶⁵ "CHP-AP koalisyonu hayaldir", **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1977, s. 1.

⁶⁶ "Ecevit: 'Belli kişiler değil, tümüyle halk kalkınacaktır'", **Barış**, 9 Mayıs 1977, ss. 1-7.

kazanmasından sonra kuracağı kabinenin iktisadi sorunları çözerek Türkiye’de tırmanan anarşi olaylarını önleyeceği tezini savunmuştur. Malatya’daki mitingde bu kez “halk iktidarı” sloganını kullanan CHP Genel Başkanı Ecevit, Cumhuriyet ve demokrasiden sonra üçüncü aşamanın halk iktidarı olduğunu söyleyerek, tezine şu ifadelerle Mustafa Kemal Atatürk’ü referans göstermiştir: “Halk iktidarı 57 yıl önce Atatürk’ün ‘idareyi halka teslim etme’ isteğinin iki kelime ile özetidir...” Atatürk ve İnönü’nün daima halka güvendiklerini de vurgulayan Ecevit, iktidarlarında faşizm ve komünizm tehlikesinin de ortadan kalkacağını savunarak; “Biz de halka güveneceğiz. Bütün engelleri... halktan güç alarak aşacağız.”⁶⁷ değerlendirmesinde bulunmuştur.

CHP’nin 1977 genel seçiminde izleyeceği strateji, Ecevit tarafından Ankara’da yapılan bir toplantıda kamuoyuna açıklanmıştır. İktidarın devlet dairelerinde “partizanca” bir tutum izlediğine değinen ve kendilerinin iktidarında buna son vereceklerini savunan Ecevit, “Şiddete karşı şiddet kullanmayacağız” demiştir. CHP Genel Başkanı Ecevit, açıklamalarında ayrıca “Seçim kampanyası süresince halk, başka partilerden yurttaşlar, Devletin emanet edilebileceği tek partinin ancak Cumhuriyet Halk Partisi olduğunu görmelidirler” ifadelerini de kullanmıştır.⁶⁸ Böylece CHP’nin en önemli stratejisinin her partiden vatandaşa güven aşlamak ve sorunların çözümünde tek geçerli adresin CHP olduğunu gösterme taktiği bizzat Genel Başkan tarafından ifade edilmiştir. Bülent Ecevit, farklı partilerden seçmenleri de CHP’nin sorunları çözebileceğine inandırarak onların oylarına talip olma niyetini de ortaya koymuştur. Partizanca bir tutum izlenmeyeceği yönündeki teminat da farklı görüşlerden yurttaşlar nezdinde güven hissi oluşturmaya yönelik çabanın bir sonucudur.

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, seçimlere gidilirken basın aracılığıyla halkın kendisine yönelttiği soruları cevaplamış ve iktidara gelmeleri halinde neler yapacakları hakkında bilgi vermiştir. O dönem için oldukça farklı bir yöntemle doğrudan halkın önem verdiği ve çözüm beklediği sorunları ele alma şansı bulan Ecevit, artan asayiş olaylarına bağlı olarak “kamplara ayrılmış gençleri nasıl birleştireceklerine” dair bir soruya, “Demokraside düşünce ayrılıkları doğaldır. Doğal olmayan ayrı düşünceler çevresindeki

⁶⁷ “Ecevit: ‘CHP iktidarında komünizm ve faşizm kapıları kapanacaktır’”, **Barış**, 9 Mayıs 1977, ss. 1-7.

⁶⁸ Ecevit: ‘Şiddete karşı şiddet kullanmayacağız’, **Barış**, 12 Mayıs 1977, ss. 1-7.

gruplaşmaların düşünce ayrılığını düşmanlığa, tartışmayı da kavgaya dönüştürmeleridir... demokratik haklar... genişletilerek, gençlerin de örgütlenme ve düşüncelerini açıklama hakları üzerindeki sınırlamalar kaldırılacaktır. Böylece yasal örgütlenme olanağı bulan gençler... daha sorumlu davranma gereğini duyacaklardır... Okullar da, gençleri, çocukları suça kışkırtılmış bir takım sözde öğretmenlerden, yöneticilerden derhal arındırılacaktır” cevabını vermiştir.⁶⁹ CHP iktidarında devlet memurlarının değişip değişmeyeceğine dair bir soruyu yanıtlayan Ecevit, MC döneminde haksızlığa uğrayan memurlarının haklarını iade edeceklerini; yasal yoldan sapan memurlara müsamaha göstermeyeceklerini ve “şişirilmiş kadroları” tekrar gözden geçireceklerini de ilan etmiştir. CHP Genel Başkanı Ecevit, 1961 Anayasası’nda tadilat yapılıp yapılmayacağına ilişkin bir soruyu cevaplarırken de; parti olarak mevcut anayasayı “ileri ve demokrat” bir metin olarak gördüklerini; ancak 12 Mart döneminde yapılan ve anayasanın bütünlüğünü bozan bazı değişiklikleri kaldıracaklarını da açıklamıştır.⁷⁰ Bülent Ecevit, ayrıca iktidara gelmeleri halinde idam cezasını kaldıracaklarını da sözlerine eklemiştir. Ecevit, partisinin iktisadi sahadaki vaatlerine dair sorulara verdiği yanıtlarda da hayat pahalılığının önlenmesi için düşüncelerini “dar ve orta gelirli halkın gelirleri fiyatlardan çok artarsa halk geçim zorluğu çekmez” ifadeleriyle açıklamıştır.⁷¹ İktidara gelmesi halinde CHP’nin hedefinin dar gelirlerinin refah seviyesini arttırmak olduğunu açıklayan Bülent Ecevit, ülke içindeki fiyat artışının bir nedenin de dışa bağımlı sanayi olduğunu vurgulamış ve “Cumhuriyet Halk Partisinin kuracağı düzende, temel sanayiilere, kilit sanayiilere ağırlık verilerek sanayimiz hızla bağımsızlaştırılarak, enflasyonun, fiyat yükselişlerinin ithali durumu da gitgide etkinliğini yitirecektir.” tespitinde bulunmuştur.⁷²

1977 seçimlerine gidilirken, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit partisinin milliyetçilik anlayışına dair görüşlerini de kamuoyu ile paylaşmıştır. Ecevit, iktidarda MC’nin bulunduğu bir dönemde yapılacak seçimlerden evvel milliyetçi seçmenlerden gelebilecek oyları da göz önünde tutarak CHP’nin milliyetçilik anlayışını; “...biz milliyetçiliğimizi Kıbrıs’ta Türk’ü kurtararak

⁶⁹ **Hürriyet**, 31 Mayıs 1977, (ekstra gazete)

⁷⁰ **Hürriyet**, 31 Mayıs 1977, (ekstra gazete). 12 Mart dönemi anayasa değişiklikleri ağırlıklı olarak temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması, toplanma ve basın özgürlüğüne dair kısıtlayıcı hükümlerle ve üniversitelerle, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’nun (TRT) özerk yapısının değiştirilmesi üzerinde yoğunlaşmıştı. Hale, **a.g.e.**, s. 173.

⁷¹ **Hürriyet**, 1 Haziran 1977, (ekstra gazete)

⁷² **Hürriyet**, 1 Haziran 1977, (ekstra gazete)

gösterdik. Biz milliyetçiliğimizi... köylüyü... sömürterek değil, haşhaşla gösterdik. Biz milliyetçiliğimizi silahla, kabadayılıkla değil, Ege’de gösterdik... Biz milliyetçiliğimizi duvara yazmadık, Kıbrıs’ın toprağına, Ege’nin yatağına, haşhaş tarlalarına yazdık.” ifadeleriyle anlatmıştır.⁷³ Dış Türklerin I. MC Hükûmeti döneminde ihmal edildiğini de savunan Ecevit, Bulgaristan’da, Irak’ta, Yunanistan’daki Türklerin sorunlarına iktidarın duyarsız kaldığını öne sürerek; “...Orta Asya hayalleri görenler yanı başımızdaki Türklerin seslerini duymazlıktan gelmektedirler” söylemiyle özellikle MHP’yi eleştirmiştir.⁷⁴ Ecevit, iktidara geldikleri takdirde komşu ülkelerle iyi ilişkileri geliştireceklerini; ancak Türklerin haklarından fedakârlık göstermeyeceklerini de vurgulamıştır.

Seçim kampanyası çerçevesinde CHP Genel Başkanı Ecevit, radyoda yaptığı altı farklı konuşmayla seçmenlere seslenerek partisinin vaatlerini açıklamıştır. 30 Mayıs 1977 tarihli konuşmasında “Köykent”⁷⁵ projesinden söz eden Ecevit, AP’lilerin iddiasının aksine bu projenin köylerden göçü durduracağını öne sürmüştür. Bu sayede köylere lise, hastane, silo, banka şubeleri gibi hizmetleri ulaştıracaklarını ifade eden Ecevit, kırsal kesimde “güçlü ve demokratik kooperatifler” sayesinde önemli tesislerin yapılabileceğini ifade etmiştir.⁷⁶ Köylüleri sosyal güvenceye kavuşturacakları vaadinde de bulunan Ecevit, kuracakları “kooperatifleşme düzeni” sayesinde kırsalda yaşam kalitesi yükseldikçe göç olgusunun da ortadan kalkacağını savunmuştur. Konuşmasında işçi kesimine de hitap eden Bülent Ecevit, lokavtın kaldırılacağını, işsizlik sigortası kurulacağını, iş güvenliğinin arttırılacağını da ifade ederek; tarım işçilerinin sanayi işçisinin sahip olduğu bütün haklara kavuşacağını da açıklamıştır.⁷⁷ Ecevit ayrıca işçilerin sahip olduğu hakların tamamının Batılı demokratik ülkeler gibi kamu sektörüne de

⁷³ “Gerçek milliyetçi CHP’dir”, **Günaydın**, 27 Mayıs 1977, s. 2.

⁷⁴ “Gerçek milliyetçi CHP’dir”, **Günaydın**, 27 Mayıs 1977, s. 2.

⁷⁵ Köykentlerle ilgili tanım şöyle yapılmıştır: “Birbirlerine yakın ve aralarında ulaşım kolaylığı olan ve ekonomik ve yönetsel işbirliği olanağı bulunan köyler arasında ve köylülerin benimseyeceği uygun yerlerde kamu hizmetlerinin, gelişme ve üretim için gerekli altyapıların ve örgütlenmelerin yoğunlaşacağı köykentler kurulacaktır.” Köykentlerin amacı ise kısaca şöyle açıklanmıştır: “bütün köylülerin kendi köylerinde, evlerinde tarlalarında tüm uygarlık olanaklarına... en kısa sürede kavuşmasıdır.” Orhan Koloğlu, **a.g.e.**, s. 470. Köykentlere dair Ecevit’in açıklamaları için bkz. Ecevit, **a.g.e.**, ss. 127-136.

⁷⁶ **Cumhuriyet Halk Partisi 1977 Genel Seçimi Radyo Konuşmaları**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1977, s. 38.

⁷⁷ **a.g.e.**, ss. 38 ve 40.

tanınacağını ifade etmiştir. Ecevit'in radyo konuşmasındaki ifadeleri CHP'nin 1977 seçimleri için dar gelirli kesimleri hedef aldığını ve Türkiye'de çoğunluğu oluşturan işçi, köylü ve kamu kesiminin oylarına talip olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Esasen CHP, daha 1973 genel seçimlerinden itibaren özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde kenar mahallelerden ve yoksul kentlilerden, Zonguldak gibi işçi kentlerinden, bilhassa örgütlü yani sendikalı işçilerden ve tarımsal üretimin yoğun olduğu bölgelerden gelen önemli bir desteğe sahipti.⁷⁸ Dolayısıyla Ecevit, CHP'nin seçim kampanyalarında bu kesimlerden gelen desteği arttırmak yahut en azından azalmasına engel olmak stratejisi de izleyecekti. Nitekim seçim çevresi olan Zonguldak'ta yaptığı mitingde Ecevit, konuşmasının çoğunu işçilere ayırmış ve Türkiye'ye "özgür ve güçlü sendikacılığı 1963'te" getirdiklerini, toplu sözleşme ve grev haklarının da aynı dönemde getirdiklerini savunarak; AP ve diğer sağ partileri işçileri bölmeğe ve ezmeye çalışmakla suçlamıştır.⁷⁹

CHP Genel Başkanı Ecevit'in seçimden üç gün önce radyoda yaptığı konuşma ise içeriği bakımından tarihe geçmiştir. Ecevit'in CHP Genel Sekreteri Orhan Eyüpoğlu'nun yerine mikrofon başına geçmesine neden olan gelişme Başbakan Süleyman Demirel tarafından kendisine gönderilen bir mektupla ilişkilidir. Buna göre Başbakan, 3 Haziran'da Taksim'de düzenlenecek mitingde Ecevit'e yönelik bir suikast teşebbüsüne⁸⁰ dair bir ihbar aldıklarını bildirmiştir. Mektubu kamuoyuyla paylaşan⁸¹ Ecevit, bu ortamda Taksim'e vatandaşları davet edemeyeceğini; ancak kendisinin ve eşinin daha önce belirlenen saatte miting alanına gelerek alanda kimse olmasa bile konuşmasını yapacağını da açıklamıştır.⁸² Bu arada Demirel'in suikast

⁷⁸ Ayata, a.g.e., s. 91.

⁷⁹ "CHP devleti halkla birlikte yönetecektir", **Barış**, 16 Nisan 1977, ss. 1-7.

⁸⁰ Ecevit'e yönelik bir başka suikast girişimi de İzmir'de Çiğli Havaalanı'nda 29 Mayıs 1977'de meydana gelmiş ve bir polisin silahından çıkan kurşun Mehmet İsvan'ı yaralamıştı. "Ecevit Çiğli olayını 'cinayet tertibi' olarak niteledi", **Barış**, 31 Mayıs 1977, s. 1. Ecevit, o olayda silahtan çıkan merminin özel bir nitelikte olduğunu ve Türkiye'de sadece Emniyet teşkilâtında birkaç adet bulunduğunu söylemiştir. Rıdvan Akar-Can Dündar, **Ecevit'in Gizli Arşivi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2.bs., 2008, s. 216.

⁸¹ Demirel'in ihbar mektubundan sonra CHP içinde ne yapılması gerektiği tartışılmış, Taksim mitinginin ertelenmesini isteyenlere karşı mektubun içeriğinin kamuoyuna ilanı görüşü ağırlık kazanmıştır. **İsmail Hakkı Birler'in Anılarında CHP'li Yıllar: 1946-1992**, s. 701.

⁸² **Cumhuriyet Halk Partisi 1977 Genel Seçimi Radyo Konuşmaları**, ss. 51 ve 54. Başbakan Demirel, radyodan mektubun açıklanması üzerine Bülent Ecevit'i oldukça ağır ifadelerle eleştirmiş ve "Kahraman müsveddesi olmak çok kolaydır ama kahraman olmak çok zordur" değerlendirmesini yapmıştır. "Demirel: 'Ecevit kahraman müsveddesidir...'", **Son Havadis**, 4 Haziran 1977, s. 7. Mahir Kaynak'a göre suikast ihbarının asılsız ve arka

ihbarını Ecevit'e duyurma konusunda başlangıçta tereddütlü olduğu ve Ecevit'in mektubun içeriğini kamuoyuna açıklamasını beklemediği de kaydedilmiştir.⁸³

Başbakan Demirel'in ihbar mektubundan sonra CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in Taksim'de yaptığı mitinge büyük bir ilgi olmuştur.⁸⁴ Aşırı kalabalık yüzünden miting alanına güçlük ulaşabilen Ecevit, konuşmasında İstanbul'un göç sorununa temas ederek meseleyi Türkiye'deki "bozuk düzenin" bir sonucu olarak gördüklerini belirtmiş ve "Toplum sorunlarına ve toplumdaki değişime doğru teşhis koyamayanlar, yanlış tedavilere, geri tepen çözümlere varırlar" demiştir. CHP'nin İstanbul'da seçmenden büyük bir ilgi gördüğünü de belirten Ecevit, Türk halkının partisine umut bağlamasına engel olmak isteyenlerin başarısız olacaklarını bildirmiştir. Kendisinin İstanbul'a gelmesini engellemeye çalışanların başarılı olamadıklarını da vurgulayan Bülent Ecevit, "...Sanayi ve tarımın bütün yurtda hızla geliştiği ve gelişme nimetlerinin tüm halkımıza hakça dağıtıldığı bir düzeni kuracağız" vaadinde bulunmuştur.⁸⁵ Ecevit, seçimden bir gün önce 4 Haziran'da radyoda yaptığı konuşmada da 1923'ten 1950'ye kadar 27 yıl iktidarda olan CHP'nin 1950'de muhalefete geçmesinin ardından 27 yıl geçtiğini; 1961-1965 dönemi hariç, parti olarak hep muhalefette kaldıklarını söylemiş ve "ikinci 27 yıllık dönemin en belirgin niteliği sürekli yinelenen ekonomik ve toplumsal bunalımlardır. Bu dönemde sık sık kargaşalıklar çıkmıştır ülkemizde, kan dökülmüştür, darbeler olmuştur, demokrasi kazalara uğramıştır. Hele Cephe hareketinin başladığından bu yana, iki buçuk yıldır, Türkiye'de insanlar düşüncelerinden ötürü yargılamasız öldürülmektedir... Böyle bir kıyımın çağımızda da tarihte de eşi yoktur." değerlendirmesinde bulunmuştur.⁸⁶ Ecevit, ayrıca 1950'den beri Türkiye'de görülen aksaklıklardan örnekler sunarak, son 27 yılda iktidarda oldukları devirde yaptıkları icraatları anlatmış ve 5 Haziran seçimlerinde bütün göstergelerin CHP iktidarını işaret ettiğini savunmuştur.

planında yabancı istihbarat ajanları vardı. Asıl amaç ise Demirel ile Ecevit arasındaki gerilimi arttırmaktı ve senaryo başarılı olmuştu. Orhan Tokatlı, **Güvercinli Yıllar**, Doğan Kitap, İstanbul, 2004, ss. 62-63.

⁸³ Cüneyt Arcayürek, **Darbeler ve Gizli Servisler**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1989, ss.103-104.

⁸⁴ Gazetelerde çıkan haberlerde Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'ndan (TRT) sıklıkla mitingin yapılmayacağı yönünde duyurular yapıldığı ve CHP'lilerin bu kurumu protesto ettiklerinden söz edilmiştir. "Ecevit: 'Halk kararını vermiştir' ", **Cumhuriyet**, 4 Haziran 1977, s. 7.

⁸⁵ 'İstanbul şahlandı', **Barış**, 4 Haziran 1977, ss. 1-7.

⁸⁶ **Cumhuriyet Halk Partisi 1977 Genel Seçimi Radyo Konuşmaları**, s. 59.

⁸⁷ Seçim öncesinde radyodaki son konuşmasında özellikle sağ iktidarların Türkiye'deki bozuklukların, aksaklıkların, şiddet olaylarının sorumlusu olduğu mesajını veren Ecevit, bir kez daha demokratik rejimi, ekonomik sistemi rayına oturtacak ve güvenlik politikalarını sağlayacak tek adresin CHP olduğu mesajını vermiştir.

Siyasî partilerin 1977 seçimlerine nasıl hazırlandıkları ve propaganda faaliyetlerine ne kadar harcadıkları ve bu harcamaların kaynağı dönemin basınına yansıyan önemli haberler arasında yer almıştır. CHP Planlama Bürosu'ndan yapılan açıklamada seçime nasıl hazırlandığı konusunda şu bilgiler paylaşılmıştır: “On altı milyon adet propaganda malzemesini tüm ülkeye dağıttık. Ayrıca sekiz tip büyük boy afiş hazırlanarak her birinden 100'er bin adet basıldı... Köylüler, esnaflar, kadınlar, köykentlerle ilgili broşürlerin baskı sayısı 3 milyon yüz bin...”⁸⁸ Ayrıca seçimlerden önce köylerde gösterilmek amacıyla bir propaganda filmi hazırlatıldığı da açıklanmıştır.

Adalet Partisi'nin Seçim Kampanyası ve Vaatleri

1970'li yıllar Türkiye'de merkez sağ siyaset yelpazesinde “koyu milliyetçi ve muhafazakâr” partilerin geliştiği bir dönemi de kapsamaktadır.⁸⁹ Merkez sağın en güçlü partisi konumundaki AP, 1973 genel seçiminde oyların % 29.8'ini alabilmiş ve 149 sandalye elde etmiş; I. MC Hükûmeti'nin büyük ortağı olarak 1977 seçimlerine hazırlanmaya başlamıştı.⁹⁰ Ecevit'in CHP'nin başına geçmesiyle birlikte bu partide sol politikalara ağırlık vermesi AP'nin 1970'lerdeki yeni stratejisini de ortaya çıkarmıştır. Buna göre Demirel, sürekli olarak CHP'nin bulunduğu çizgiden de solda olduğu tezini işleyecek ve bu partiyi durduracak tek gücün AP olduğunu ileri sürecektir. Bu düşüncede MHP ve -özellikle de- MSP'ye verilecek oyların CHP'nin işine yarayacağı tezi de kullanılan bir başka argüman olmuştur.⁹¹ Kemal Karpat'a göre de Ecevit'in CHP'nin başına geçmesiyle bu partiyle muhafazakârlar arasındaki mesafe açılmıştı ve Ecevit'in “CHP içindeki gizli bir komünist grubun etkisi

⁸⁷ a.g.e., ss. 60-62.

⁸⁸ Yankı, 30 Mayıs-5 Haziran 1977, Sayı: 324, s. 4.

⁸⁹ Nuray Mert, **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, Selis Kitaplar, İstanbul, 2.bs., 2007, s. 47.

⁹⁰ <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2019), Keyder: “Türk Demokrasisinin Ekonomi Politikası”, a.g.e., s. 111.

⁹¹ Tanel Demirel, **Adalet Partisi: İdeoloji ve Politika**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2.bs., 2013, s. 70.

altında olduğu” düşüncesi sağ kanatta benimsenmişti.⁹² Dolayısıyla Demirel’in 1977 seçimlerinde izleyeceği siyasetin temeli de bu düşüncelerle şekillenecektir.

AP Genel Başkanı ve Başbakan Demirel, Meclis’in erken seçim kararı almasından sonraki ilk demecinde, “İyi olmuştur. Memleket için millet için hayırlısı olsun... Büyük hadisedir. Yirmi senede ilk defa bu hadise oldu. Tabandan gelmiştir bu hareket.” değerlendirmesi yapmıştır.⁹³ AP Genel Başkanı Demirel, seçim kampanyası boyunca partisinin propagandasının ana eksenini CHP karşıtlığı üzerine oturtacak ve başta Ecevit olmak üzere bu partinin idarecilerini komünizmi teşvik etmek yahut komünistlik ithamları üzerinden eleştirecektir.⁹⁴ Demirel, seçimlerin öne alınmasından hemen sonra sağda bir birlik oluşturabileceği düşüncesiyle MHP’yle bir işbirliği girişimde bulunmuştur. AP Genel Başkanı’na göre “İki parti komünizm karşısında olmak ve devlet bütünlüğüne ve Cumhuriyet’e sadakat konusunda” birleşiyorlardı.⁹⁵ Ne var ki, MHP Genel Başkanı Alpaslan Türkeş, AP’den gelen işbirliği önerisini benimsememiş ve seçime tek başlarına katılacaklarını açıklamıştır. Böylece aslında I. MC Hükûmeti’nde yer alan iki partinin bu birlikteliğe rağmen aralarında bir bağ kurulamadığı da anlaşılmıştır. Dolayısıyla Süleyman Demirel’in bir tür seçim koalisyonu kurma çabası daha başlamadan sona ermiştir.

MHP ile işbirliği gayretleri sonuçsuz kalan AP’de Demokrat Parti (DP) döneminin Başbakanı Adnan Menderes’in oğlu Aydın Menderes’in partiye katılmasıyla seçimler öncesi önemli bir hamle gerçekleştirilmiştir. Rasim Cınisli ve Emin Üçok’la birlikte Menderes’in partiye katılmasının önemli olduğunu kaydeden Demirel, bütün milliyetçileri AP çatısı altına davet etmiş ve “Türkiye hürriyet içinde kalkınmayı başarabilecektir. Ülkenin dirlik ve düzeninin sağlanması lazımdır... Aklın ve vatanperverliğin gereği

⁹² Kemal H. Karpat, **Türk Siyasi Tarihi: Siyasal Sistemin Evrimi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2.bs., 2011, s. 272.

⁹³ “Demirel: ‘Seçime gölge düşürmeyeceğiz’ ”, **Son Havadis**, 8 Nisan 1977, s. 7.

⁹⁴ AP Genel Başkanı Demirel’in seçim kampanyasında CHP’ye ve Ecevit’e yönelik pek çok eleştirisi olmuştur. Örneğin Urfa’da “Halk Partisinin diline doladığı sloganlarla ülkeyi rahatsız eden rejim düşmanlarının sloganları aynıdır... Halk Partisi milliyetçiliği bırakıp solcu olmuştur. Orada da duramamış, beynelmilel olmuştur. Halk Partisi çok uluslu bir parti haline gelmiştir...” sözleriyle CHP’yi bölücülerle işbirliği ve komünist olmakla itham etmiştir. Tekin Erer, **Lider Demirel**, b.y.y., 1977, ss. 234-235.

⁹⁵ “Demirel: ‘MHP ile işbirliğinde fayda var’ ”, **Son Havadis**, 15 Nisan 1977, s. 1.

bütünleşmektir.” demiştir.⁹⁶ Menderes’i partiye katarak eski DP seçmenlerinin partisine bağlılığını sürdürmeye çabalayan Süleyman Demirel, aynı zamanda milliyetçilerin birleşmesi çağrısıyla bir kez daha MHP’lileri işbirliğine davet ederek, 1977 seçimine sağ seçmenleri konsolide ederek girme düşüncesinde olduğunu göstermiştir. Nitekim AP’nin bütün sağ temsil etme iddiasının önemli argümanlarından birisini de eski Cumhurbaşkanı Celâl Bayar’ın bu partiye verdiği destek oluşturacaktır.⁹⁷ Kendisiyle yapılan bir mülâkatta seçimlerle ilgili bir soruyu cevaplayan Bayar, “Ecevit kazanacak olursa komünizmin bütün memleket sathına yayılması ve kökleşmesi sağlanacaktır. Adalet Partisi iktidara gelecek olursa, memleket komünizm tehlikesinden kurtulmuş olur ve yurttan emniyet, istikrar, asayiş sağlanır.” değerlendirmesinde bulunmuştur.⁹⁸ Bayar’ın hiçbir ciddi veriye yahut belgeye dayanmayan CHP’nin komünizmi benimsediği ve buna karşılık AP’nin anti komünist politikaları temsil ettiği iddiaları dönemin sağ siyasetinin bakış açısını yansıtmaya bakımından anlamlıdır. Ayrıca 1945’ten beri süregelen solu komünizmle özdeşleştirme taktiğinin tipik bir örneğidir.

AP’nin 1977 seçim beyannamesi, Genel Başkan Süleyman Demirel tarafından bir basın toplantısıyla ilan edilmiştir. Demirel, “Yaptıklarımız yapacaklarımızın teminatıdır” dedikten sonra Türkiye’de rejimin istikrara ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. Demirel, partisinin dış politika görüşünü “dostluğumuz, dostadır” şeklinde sloganlaştırmış ve beyannamede “Bu seçimler hem bir hesaplaşma, hem de milletin ve rejimin geleceğini ve kaderini tayin edecek millî bir tercihi ortaya koyacaktır” vurgusu yapılmıştır. Demirel, AP’nin kalkınma inancının hedefinin “Büyük Türkiye” olduğunu da ifade etmiştir.⁹⁹

AP Genel Başkanı Demirel, seçim propagandaları çerçevesinde partisinin Erzurum’da mehter takımının gösteriyle süslenmiş olan mitinginde hem CHP’ye ve hem de MSP’ye eleştiriler yöneltmiştir. Demirel, MSP’ye oy

⁹⁶ “Aydın Menderes de AP’ye katıldı”, **Son Havadis**, 18 Nisan 1977, ss. 1-7.

⁹⁷ Esasen Bayar, 1975 Senato seçimleri günlerinde AP’ye destek vermiş ve zaman zaman Demirel’le birlikte kürsüye çıkmıştı. George Harris, “Celal Bayar”, **Türkiye’de Liderler ve Demokrasi**, (Ed. Metin Heper, Sabri Sayarı), (Çev. Zuhâl Bilgin), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 66.

⁹⁸ **Meydan**, Mayıs 1977, Sayı: 545-27, s. 35., Celal Bayar: “ ‘Seçimi Ecevit kazanırsa komünizm memleket sathına yayılır’ ”, **Son Havadis**, 4 Mayıs 1977, s. 7.

⁹⁹ “Yaptıklarımız yapacaklarımızın teminatıdır”, **Tercüman**, 14 Mayıs 1977, ss. 1-10.

verilmemesini isterken gerekçesini bu partinin CHP'yle yakın geçmişte koalisyon kurarak bu partiyi iktidara getirdiği tezine dayandırmıştır. Ayrıca konuşmasında düzen değişikliğinden söz eden CHP'nin kaldıracağı sistem yerine nasıl bir düzen getireceğinin belirsiz olduğunu öne sürerek, "CHP memleketi karanlık bir maceraya sürüklemektedir." demiştir.¹⁰⁰ AP'nin Karadeniz illerini kapsayan mitinginde kendi iktidarları döneminde yapılan Urfa tünellerinin maketi üzerine konulan kürsüde halka hitap eden Demirel, o yıllar için yeni sayılabilecek teknikleri siyaset sahnesine taşımış ve görseller aracılığıyla seçmen algılarını/tercihlerini etkileme çabasına yönelmiştir.¹⁰¹

AP'nin İzmir mitinginde bu kez Boğaz Köprüsü maketi üzerine yerleştirilen bir kürsü üzerinden halka hitap eden Genel Başkan Süleyman Demirel, CHP'nin "sömürü düzeni" sloganı altında anarşiyi teşvik ettiğini ve devleti işlemez hale getirmeye çalıştığını öne sürmüştür. Demirel, ayrıca 1 Mayıs olaylarının sorumlusu olarak gösterdiği CHP'nin komünizmin koruyucusu¹⁰² olduğunu da vurgulayarak; "Büyük Türkiye" anlayışını benimseyen AP'nin iktidara gelmesi halinde yapacaklarını özetle şu şekilde sıralamıştır: "Köylerimizin tümünü elektriğe kavuşturacağız", "Bütün vatandaşlara emeklilik getireceğiz", "Her vatandaşımız kendi yuvasına sahip olacak", "Muhtarlarımıza maaş bağlayacağız", "Gecekondulara hizmet götürerek onları şehrin bir parçası haline getireceğiz", "Herkesi iş imkânı sağlayan bir millî istihdam planı tatbik edeceğiz."¹⁰³ İzmir'de daha çok popülist söylemlerle seçmenlere hitap eden Demirel, Türkiye'de sistemin karşıtı parti olarak CHP'yi göstermiş ve komünizme karşı tek seçeneğin AP iktidarı olduğu vurgusunu ön plana çıkarmıştır. Bu arada Demirel'e seçim kampanyalarını sürdürdüğü Uşak'ta bir saldırı düzenlenmiştir. Kürsüye fırlatılan bir sandalye miting alanını karıştırmış ve olayların yatışmasından sonra konuşma yapan AP Genel Başkanı, bu tür hadiselerin partilerini tek başına iktidara taşıyacağını bildirmiştir.¹⁰⁴

¹⁰⁰ "Demirel: 'MSP'ye oy vermeyin' ", **Barış**, 15 Mayıs 1977, s. 7.

¹⁰¹ "Demirel: 'CHP bir çıkmaz sokaktır' ", **Son Havadis**, 17 Mayıs 1977, s. 1.

¹⁰² Aksoy'a göre geçmişte Atatürk'e dahi bolşeviklik suçlaması yöneltenlerle Ecevit'e komünistlik ithamı yapan AP'liler arasında bir fark bulunmamaktadır. Muammer Aksoy, **Sosyalist Enternasyonal ve CHP**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1977, s. 202.

¹⁰³ "Demirel: 'Vatan için, rejim için, hizmet için birleşiniz' ", **Son Havadis**, 23 Mayıs 1977, ss. 1-7.

¹⁰⁴ "Demirel'e saldırı", **Hürriyet**, 25 Mayıs 1977, ss. 1-15. Hemen hemen aynı günlerde MHP Genel Başkanı Türkeş'in konvoyunun Hacibektaş'ta saldırıya uğradığı dikkate alınırsa 1977

1977 genel seçiminin önemli yerlerden birisini de seçmen nüfusunun çoğunluğunu barındıran İstanbul oluşturmaktaydı. AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, Taksim meydanında düzenlenen mitinge eski Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ile birlikte gelerek seçime kısa bir zaman kala önemli bir güç gösterisinde bulunmuştur. Mitingde CHP'nin "Fatih ve Atatürk'ün memleketine Lenin'i getirdiği" tezini savunan Demirel, kentlilere İkinci Boğaz Köprüsü'nün ve İstanbul metrosunun inşası sözüyle birlikte Ankara-İstanbul yolunun 4 saate düşürüleceği vaadinde bulunmuştur.¹⁰⁵ İstanbul'a geçmişte büyük hizmetlerde bulduklarını da bildiren Demirel, gecekondular meselesine de değinerek, "...gecekondular şehrin bütün medeni imkânlarına kavuşturulacaktır. Gecekondulara tapu verilecektir..." vaadiyle yine popülist bir söylemle dar gelirli kesimlere hitap etmiştir.¹⁰⁶ 1977 seçiminin en önemli merkezinde kente yönelik vaatlerini sürdüren AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, İstanbul'a 150 bin kişilik bir stadyum inşa edeceklerini, telefon meselesinin çözüleceğini ve bütün dünya ile otomatik iletişimin sağlanacağını da belirtmiştir. Konuşmasının son kısmında Ecevit'i eleştiren Demirel, "...Yunanlıyı kardeş sayan bu zekâ fukarası ile çirkinlik yarışına girmeyeceğim" ifadesiyle sertlik politikasını seçime kısa bir zaman kala tırmandırmıştır.¹⁰⁷ Tanel Demirel'e göre 1977 seçim kampanyası AP Genel Başkanı'nın daha önceki uzlaşmacı çizgisinden uzaklaşarak daha "katı, hırçın ve uzlaşmaz" bir tutum sergilediği bir dönemi de kapsamı bakımından önemlidir.¹⁰⁸

Süleyman Demirel, 5 Haziran milletvekili seçiminden önce AP'nin son mitinglerinden birisinde Kahramanmaraşlı ve Ankaralı seçmenlere seslenmiştir. Türkiye'nin istikrar ihtiyacında olduğunu ileri süren Demirel, koalisyonlarla zaman harcanmaması gerektiğine işaret ederek sandıktan tek parti iktidarının çıkmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır. Anayasanın ıslahı meselesinin üzerinde duran Süleyman Demirel, mahalli idarelerden başlamak üzere yeni bir yapılanmaya gerek olduğunu açıklamış ve Batı'daki gibi halkoylaması sisteminin Türkiye'de de benimsenebileceğini ileri sürmüştür.¹⁰⁹ Demirel, ayrıca "Yüce milletimiz bize iktidar görevini tekrar

seçimlerinin siyasi partiler açısından riskli bir süreci içerdiği anlaşılabilir. "Türkeş'in konvoyu Hacibektaş'ta saldırıya uğradı", **Tercüman**, 22 Mayıs 1977, s. 1.

¹⁰⁵ "İşte... Demirel sevdası", **Son Havadis**, 2 Haziran 1977, ss. 1-7.

¹⁰⁶ "İşte... Demirel sevdası", **Son Havadis**, 2 Haziran 1977, s. 7.

¹⁰⁷ "İşte... Demirel sevdası", **Son Havadis**, 2 Haziran 1977, s. 7.

¹⁰⁸ Demirel, **a.g.e.**, s. 71.

¹⁰⁹ "Demirel: 'CHP 4 yılı harcar", **Son Havadis**, 4 Haziran 1977, s. 7.

verirse, biz, meşru zeminlerde kalarak, meşru yollardan giderek ve devletin meşru güçlerini kullanarak, kanun ve nizam hâkimiyetini sağlarız, tedirginlikleri gideririz” ifadeleriyle vatandaşlara iktidara gelmeleri halinde asayiş sorununu nasıl çözümleyeceklerini anlatmıştır.¹¹⁰ Ayrıca Türkiye’deki olayların önlenmesinde güçlü bir emniyet sisteminin önemine de vurgu yapılarak; “...Polis sayısı arttırılacak yetki ve sorumlulukları günün şartlarına intibak ettirilecek[tir.]...”¹¹¹ ifadeleriyle terör meselesinin daha fazla güvenlikçi ve inzibat önlemleriyle ele alınacağını altı çizilmiştir.

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, seçimlere az bir zaman kalan tıpkı Ecevit gibi seçmenlerden gelen soruları basın aracılığıyla cevaplamıştır. Demirel, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit ile neden görüşüp anlaşmadığına dair bir soruyu yanıtlarken; “...Halin icabına göre herkes birbiriyle görüşür... Gereğinde iktidarlarla muhalefetler oturur, konuşur, oturup konuşma gereksiz ise konuşulamıyor diye, konuşulmuyor diye bir iddia ortaya atmak mümkün değildir...” ifadelerini kullanmıştır.¹¹² Bu noktada seçmenin Başbakan Demirel’den icranın başı olarak Türkiye’nin sorunlarının çözümü adına muhalefetle diyaloga geçmesini beklediği çok açıktır. Ne var ki, Demirel bu beklentiyi karşılayacak bir cevap vermediği gibi söyledikleriyle akıllara “Türkiye’nin istikrarsızlığa düştüğü kaos ortamı bile iktidarla muhalefeti bir araya getiremeyecekse siyasî partiler hangi şartlar altında bir araya gelebilecektir?” sorusunu da getirmiştir.

AP Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, seçmenlerin soruları üzerine iktidar olmaları halinde işsizlik meselesini nasıl çözeceklerini anlatmıştır. Demirel, işsizliğin tek nedeninin “kalkınmamışlık” olduğunu ifade etmiş ve ardından “...İşsizliğin çaresi yeni işyerleri açmaktır... Ekonomiden bir miktar fedakârlık ederek işsizliği yurdun çeşitli bölgelerinde önleyici tedbirler düşünüyoruz... Çok sayıda işyerleri açacağız... Bundan başka da bir çaresi yoktur işsizliğin.” değerlendirmesinde bulunmuştur.¹¹³ Demirel, ayrıca anayasanın bir gereği olarak değerlendirdiği Devlet Güvenlik Mahkemeleri’nin (DGM) yeniden kurulacağını da beyan etmiş ve o yılların en önemli sorunlarından olan ve sıklıkla yaşanan su ve elektrik kesintilerine karşı alacakları tedbirlere dair şunları söylemiştir: “...Elektrik kesintisi

¹¹⁰ “Demirel: ‘CHP 4 yılı harcar, **Son Havadis**, 4 Haziran 1977, s. 7.

¹¹¹ “Güçlü polis, sür’atli adalet anarşiyi ezer”, **Günaydın**, 31 Mayıs 1977, s. 5.

¹¹² “Koalisyon gereği olmayacaktır”, **Hürriyet**, 3 Haziran 1977, s. 1.

¹¹³ “Demirel’in cevapları”, **Hürriyet**, 3 Haziran 1977, (ekstra gazete)

olmaması için yeni elektrik santralleri yapılıyor... Sistem büyütülüyor... Biz 2 senedir hem elektriğin istihsalini, hem de elektrik nakil hatlarını çok önemli şekilde düzelttik. Su meselesinde ise büyük şehirlerin su ihtiyacını tümüyle devlet ele almış durumdadır. Önemli yatırımlar yapılmıştır. Yatırım yapılmasına devam olunmaktadır...”¹¹⁴ Demirel, bir soru üzerine de irticayı Türkiye’nin meselesi olarak görmediğini ve asıl meselenin “komünizmin tahrik ettiği bölücülük” olduğunu da ifade etmiştir. Böylece Demirel, sağ politikacılarda DP devrinden beri süren gerici faaliyetlerin Türkiye Cumhuriyeti açısından bir tehdit olarak görmeme eğilimini devam ettirmiştir.

1977 seçimlerine doğru AP cephesinden yapılan açıklamalarda kampanya sürecinde neler yapıldığına ve harcamalara dair şu bilgiler verilmiştir: “Bir milyon [adet] bastırılan plastik AP bayrakları, kırat kumaşları, Demirel resimleri, Menderes pankartları... paket paket Anadolu’ya dağıtıldı... Rozetlerin sayısı belirsiz. Bunlar için ne kadar para harcadığı gizli. Bir kısmı özel şahıslarca hazırlattırılarak partiye bağışlandı...”¹¹⁵ Bir seçim kampanyası için olağan sayılabilecek hazırlıklara harcanan maliyeti açıklamaktan kaçınan ve rakamın gizli olduğunu bildirmekle yetinen AP’liler, CHP ve MSP’den geri kalmamak adına bir seçim otobüsü tesis ettiklerini de bildirmişlerdir.

Millî Selamet Partisi’nin Seçim Kampanyası ve Vaatleri

1973 genel seçiminde MSP, % 11.8’lik oy oranı elde etmiş ve toplamda 48 sandalye kazanmıştı.¹¹⁶ MSP, seçim sonrasında Türkiye’de laik sistemin kurucusu sayılan CHP’yle ortak bir hükümet kurmuştu.¹¹⁷ MSP, 1977 seçimlerine de I. MC Hükûmeti’nin ortaklarından birisi olarak girecekti. Ahmad’a göre MSP’nin içinde bulunduğu koalisyonlar “politik İslam”ın meşruiyetini kuvvetlendirmiştir.¹¹⁸ 1977 başlarında erken seçim Türkiye’nin gündemine geldiğinde MSP buna karşı çıkmış ve Genel Başkan Necmettin Erbakan, “Seçimler Haziran ayına alınırsa ne plan kalır, ne de proje. 5 yıllık plan da uygulanamaz” değerlendirmesinde bulunmuştu.¹¹⁹ Nitekim MSP,

¹¹⁴ “Demirel’in cevapları”, **Hürriyet**, 3 Haziran 1977, (ekstra gazete)

¹¹⁵ **Yankı**, 30 Mayıs-5 Haziran 1977, Sayı: 324, s. 4.

¹¹⁶ <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2019)

¹¹⁷ Şerif Mardin, **Türkiye’de Din ve Siyaset**, İletişim Yayınları, İstanbul, 19.bs., 2015, s. 105.

¹¹⁸ Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye: 1945-1980**, s. 490.

¹¹⁹ “Erbakan: ‘AP ve CHP işi gücü bırakıp erken seçimle oyalanıyorlar’”, **Barış**, 20 Şubat 1977, s.7.

Meclis'ten çıkan erken seçim kararını Anayasa Mahkemesi'ne götürerek iptal başvurusunda bulunmuşsa da bu girişiminden sonuç alamamıştır.¹²⁰ Erbakan, seçimlere dair ilk değerlendirmesinde Türkiye'nin ağır sanayi hamlesine engel olmak isteyen Batılıların seçimleri erkene aldirmaya muvaffak olduklarını öne sürmüştür.¹²¹

MSP'nin seçim kampanyasının ana hedefi, koalisyonun büyük ortağı AP'nin politikalarını eleştirmek olurken; zaman zaman da CHP'yi tenkit etme siyaseti izlenmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla birlikte seçimlerin yapılacağı kesinleşmesiyle beraber MSP'nin seçim kampanyası da açılmıştır. Erbakan, Niğde'deki bir açık hava toplantısında; "Kurmakta olduğumuz sanayi tesisleri dışa bağlı olmak yerine, yurdumuzdaki hammaddelere ve yurdumuzdaki sınıai imkânlarla dayanılarak kurulmaktadır. Bu sebepten dolayıdır ki, güttüğümüz gaye itibarıyla milli bir kalkınmayı yürütüyoruz" demiştir.¹²² Erbakan, konuşmasında AP'yi sömürücülük ve CHP'yi de solculuk edebiyatı yapmakla itham ederek; "...biz köylüyü, işçiyi, memuru, esnafı, dar gelirliyi vergiye, faize ezdirmeyeceğiz." vaadinde de bulunmuştur. Bu noktada Erbakan'ın yerli hammaddeye dayalı sanayi kurulacağı yolundaki vaadi 1930'lardaki "Devletçilik" siyasetindeki hedeflerle benzeştiği görülmektedir. O dönemde de "yurtiçinde üretilen hammaddelere öncelik veren bir devlet endüstrisinin" kurulması hedeflenmişti.¹²³ Ancak 1970'lerde tek başına iktidar şansı bulamayan MSP'nin hedeflediği iktisadi siyaseti gerçekleştirme imkânını da doğal olarak bulamayacaktır.

MSP Genel Başkanı Erbakan, Adapazarı'ndaki bir toplantıda AP ve CHP'nin düşüncesinin "kavak gibi büyümüş maddi kalkınmayı esas aldığı" öne sürmüş ve partisinin aynı zamanda "manevi kalkınmayı" gerçekleştireceğini de belirtmiştir. İktidara geldikleri zaman "şahsiyetli dış politika" yürüteceklerinin altını çizen Necmettin Erbakan, İslam ülkeleriyle işbirliğine önem vereceklerini de söylemiştir.¹²⁴ Batıyla ilişkilere dair görüşlerini de açıklayan Necmettin Erbakan, iktidara geldikleri zaman "uydu

¹²⁰ "Anayasa Mahkemesi erken seçim iptali için MSP'nin yaptığı başvuruyu reddetti", **Tercüman**, 1 Mayıs 1977, s.1.

¹²¹ "Erbakan: 'Seçimi yabancılar istedi' ", **Barış**, 11 Nisan 1977, s.1.

¹²² "Erbakan: 'Dar gelirli halkımızı vergiye ve faize ezdirmeyeceğiz' ", **Tercüman**, 7 Mayıs 1977, s.10.

¹²³ Korkut Boratav, **Türkiye'de Devletçilik**, İmge Kitabevi, Ankara, 2.bs., 2006, s. 165.

¹²⁴ "Erbakan: 'AP'nin düşüncesi kavak gibi büyümüş Türkiye'dir' ", **Barış**, 9 Mayıs 1977, ss.1-7.

değil, lider ülke Türkiye” için çalışacaklarını da ifade ederek; “12 Adalardaki beynelmilel anlaşmalara aykırı üsler ve tahkimatlar kaldırılacaktır. Batı Trakya’daki Müslüman kardeşlerimize yapılan baskı ve zulümlere son verilecektir... Ayrıca Ortak Pazarla olan münasebetlerimiz Türkiye’nin menfaatlerine olacak şekilde düzeltilecektir.” demiştir.¹²⁵ Erbakan, MSP’nin dış politikasının Türkiye’nin Ortak Pazar’la olan ilişkilerin sürdürülmesinden yana olduğunu ortaya koyan görüşleri önemlidir. Yani İslam dünyasıyla da Batı dünyasıyla da ilişkilerin devamı MSP’nin 1977 seçimleri arifesinde dış politika anlayışının esaslarından birisini oluşturmaktadır. Ancak Erbakan, seçim kampanyasında sık sık AP ve CHP’yi Batılı kaynaklardan ilham almakla da eleştirmiştir. Örneğin Bilecik ve Kütahya’yı kapsayan mitinglerdeki konuşmalarından yansıyan, “Liberal ve solcu görüş yabancı kaynaklara dayanmaktadır. Milli görüş asli, diğerleri arızidir.”¹²⁶ sözleri bu anlayışın tipik bir ifadesidir.

Mayıs ayında açıklanan MSP’nin seçim beyannamesinden basına yansıyan satırlarda bu partinin iktidara gelmesi halinde Ayasofya’nın ibadete açılması başlığı yer almıştır.¹²⁷ Erbakan, partisinin seçim beyannamesini açıkladığı toplantıda ayrıca Cumhuriyet döneminde ilk 25 yılı CHP’nin, sonraki 25 yılı da AP’nin harcadığını da ileri sürmüştü ve ardından “Şimdi önümüzdeki 25 sene MSP’nin hakkıdır... Hükümet buhranını ortadan kaldırmak için başkanlık sistemine geçeceğiz. Başkanı doğrudan doğruya millet seçecek. Senatoyu toptan kaldıracağız... Millete referandum hakkı tanımak asil görevlerimiz arasındadır.” sözleriyle Türk siyasal sisteminde köklü reformlar hedeflediklerini ilan etmiştir.¹²⁸ Erbakan, ayrıca Türkiye’de bütün köylere cami yapılmasının hedeflendiğini; ayrıca her köyde bir Kur’an kursu açacaklarını; her ile de manevi ilimler üniversitesi kuracaklarını ifade etmiştir.¹²⁹ MSP’nin seçim beyannamesindeki vaatleri arasında “Kıbrıs Türk Devleti bağımsızlığının ilanı”, “Tarihi büyük ağır sanayi hamlesinin

¹²⁵ “Erbakan: ‘12 Adalardaki üsler ve tahkimat kaldırılacaktır’”, **Günaydın**, 9 Mayıs 1977, s.5. Aslında Erbakan, daha Milli Görüş hareketinin ilk siyasî oluşumu olan Milli Nizam Partisi (MNP) zamanında AET’ye Türkiye’nin girmesine muhalifti. Yalçın, **a.g.e.**, s. 65.

¹²⁶ “Erbakan Eskişehir, Bilecik ve Kütahya konuşmalarında AP ve CHP’yi eleştirdi” **Cumhuriyet**, 15 Mayıs 1977, s.1.

¹²⁷ “MSP iktidar olursa Ayasofya’yı ibadete açacak”, **Son Havadis**, 12 Mayıs 1977, s. 7.

¹²⁸ “Erbakan: ‘Demirel kim, Carter’ın karşısında yumruk vurmak kim?’”, **Cumhuriyet**, 12 Mayıs 1977, s.11.

¹²⁹ “Köye Kur’an kursu, ilçeye imam-hatip okulu, ve her ile manevî ilimler üniversitesi açılacak”, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 12 Mayıs 1977, s. 6. (Erişim Tarihi: 16.07.2019)

hedeflerine ulaşılması”, “Köylü, esnaf, dargelirli, memur, işçinin faiz ve vergiye ezdirilmekten kurtarılması”, “Maarifin millileştirilmesi”, “İnanç hürriyetinin tam ve kâmil manada yürütülmesi” gibi başlıklara da yer verilmiştir.¹³⁰ İktisadi hedeflere dair vaatler arasında da “genel sağlık sigortası”, “işçinin üzerindeki faiz ve vergi yükünün azaltılması”, “işçi ve emekli aylık ve tavanlarının arttırılması gibi konulara yer verilmiştir.¹³¹ Sendikal hareketlerin oldukça güçlü olduğu dönemde seçimlere gidilirken Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Hak-İş), doğal olarak yakın ilişki içinde bulunduğu MSP’yi desteklemiştir.¹³²

Necmettin Erbakan, 1977 seçim kampanyasını zaman zaman radyodan yaptığı konuşmalarda da sürdürmüş ve iktidara gelmeleri durumunda neler yapacaklarını yurttaşlarla paylaşmıştır. Erbakan, 24 Mayıs tarihli radyo konuşmasında “Yeniden Büyük Türkiye”yi kurmak için hazır olduklarını ve genel seçimde 1950’den daha büyük bir patlamanın geleceğini savunmuştur. Erbakan, iktidara gelmeleri halinde MSP’nin hedeflerini şu şekilde açıklamıştır: “İç barış ve kardeşlik”, “Manevi kalkınma”, “Hakiki maddi kalkınma”, “Herkes refah”, “Lider ülke Türkiye, Şahsiyetli dış politika, Milli harp sanayiinin kurulması”¹³³ MSP lideri Necmettin Erbakan, seçimlerden bir gün önce radyoda Malazgirt’ten, İstanbul’un fethinden ve Kurtuluş Savaşı’ndan örneklerle süslediği¹³⁴ konuşmasında Cumhuriyetin ilk dönemindeki CHP iktidar yıllarının boşa harcandığını savunmuştur. Ayrıca 1950’lerde AP zihniyetinin yani “Batı taklitçiliğinin” egemen olduğunu belirten MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, seçimlerde “maarifi millileştirmek için”, “huzur için”, “ağır sanayii için”, “manen ve maddeten

¹³⁰ “MSP’nin milletimize ilk müjdeleri”, **Günaydın**, 3 Haziran 1977, s.5.

¹³¹ “Köye Kur’an kursu, ilçeye imam-hatip okulu ve her ile manevi ilimler üniversitesi açılacak”, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 12 Mayıs 1977, s. 6. (Erişim Tarihi: 16.07.2019)

¹³² Aysen Tokol, **Türkiye’de Sendikal Hareket**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1994, s. 73.

¹³³ **Millî Selamet Partisi 1977 Genel Seçimi Radyo Konuşmaları**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1977, ss. 3 ve 9.

¹³⁴ Aslında Necmettin Erbakan seçim propagandaları çerçevesinde sık sık tarihi şahsiyetlerle MSP hareketini özdeşleştiriyordu. Örneğin Malatya’da MSP’nin mitingine “Battal Gazi Mitingi” adı verilmiş ve gerekçesini “Bir milli kahraman olan Battal Gazi, Hakk’ın batılı yenmesinin sembolüdür” sözleriyle açıklamıştı. Soner Yalçın, **Hangi Erbakan**, Öteki Yayınevi, Ankara, 4.bs., 1995, s. 155. Erbakan, ayrıca “Milli Görüş” adını verdiği politikasına tarihten dayanak bulmaya çabalıyordu. Bir konuşmasında “Milli Görüş milletimizin şanlı tarihi boyunca Malazgirt’te heyecandan coşan, Kosova’da bir kılıç gibi parlayan, Niğbolu’ya yıldırım gibi yetişen, İstanbul’u fetheden, İstiklal Harbimizi yapan... ruh ve manadır.” sözleriyle “Milli Görüş” ideolojisini tanımlamıştır. **a.g.e.**, ss. 159-160.

kalkınma için” oyların partisine verilmesini istemiştir.¹³⁵ Necmettin Erbakan’ın 1950’lerdeki iktidarı “Batı taklitçiliği” ile itham etmesi İslamcı gelenekten gelen bir parti olan MSP’nin DP’nin mirasını reddettiğini göstermesi bakımından anlamlıdır. MSP’nin 1977 seçimleri için diğer önemli sloganları “maarifin millileşmesi”, “devlet-millet kaynaşması”, “rüşvet ve irtikâbın önlenmesi” ve “insan haklarına saygı” olarak belirlenmişti.¹³⁶ İktidara gelinmesi halinde bu vaatlerin hayata geçirilmesiyle Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı sosyal sorunların çözümlenebileceği umulmaktaydı.

Propaganda sürecinin sonlarına yaklaşıırken MSP’nin 1977 seçim kampanyası süresince harcadığı para miktarı konusunda basında bazı iddialar ortaya atılmıştır. Söz konusu iddialara göre seçimlere 230 milyonluk bir masrafı göze alarak giren MSP’nin afişlerinde İslam dinine göre tasvir kullanımındaki mahzurlardan dolayı Erbakan’ın resimlerinin yer almadığı bildirilmiştir. Haberlerde MSP’nin seçim harcamalarının tespitindeki zorluklardan da söz edilmiş ve kapatılma ihtimalinden dolayı partinin mal varlıklarının şahıslar üzerine kayıtlı olduğu ifade edilmiştir.¹³⁷

Milliyetçi Hareket Partisi’nin Seçim Kampanyası ve Vaatleri

1973 milletvekili seçimlerinde MHP, % 3.4’lük bir oy oranı yakalamış ve sadece üç milletvekili çıkartabilmişti.¹³⁸ Parti, 1975’te AP öncülüğünde kurulan I. MC Hükûmeti’nin oluşmasında önemli bir pay sahibi olmuştur.¹³⁹ Bu kabinede Meclis’te yalnız üç sandalyesi bulunan MHP’ye iki bakanlık verilmesi dikkat çekicidir. Tefik Çavdar’a göre I. MC Hükûmeti, Alparslan Türkeş’i ve onun ideolojisini iktidara taşımıştır.¹⁴⁰ Dolayısıyla bu dönemde MHP’nin devlet içinde kadrolaşmaya başladığına dikkat çekilmiş ve I. MC Hükûmeti’nden çıkan en avantajlı siyasal oluşum olarak MHP gösterilmiştir.¹⁴¹ Nitekim Türkeş, seçim çalışmalarının başlamasıyla birlikte yayınladığı bir mesajda, “Türk milletini yeniden teşkilatlandırarak, lekesiz,

¹³⁵ **Millî Selamet Partisi 1977 Genel Seçimi Radyo Konuşmaları**, ss. 61 ve 64.

¹³⁶ Sadık Albayrak, **Türk Siyasi Hayatında MSP Olayı**, İz Yayıncılık, İstanbul, 3.bs., 2018, s. 152.

¹³⁷ **Yankı**, 30 Mayıs-5 Haziran 1977, Sayı: 324, s. 5.

¹³⁸ <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2019)

¹³⁹ Erdoğan Teziç, **100 Soruda Siyasî Partiler**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 315.

¹⁴⁰ Çavdar, **a.g.e.**, s. 243.

¹⁴¹ İcen Börtüçüne, “Çok Partili Demokrasiden 1980 Müdahalesine”, **75 Yılda Düşünceler, Tartışmalar**, Tarih Vakfı, İstanbul, 1999, s. 87.

gölgesiz bir hak, hukuk ve adalet düzeni kuracak ve büyük Türkiye'nin temellerini atacaklarını" ilan etmiştir.¹⁴² Bu noktada tıpkı diğer koalisyon ortakları AP ve MSP'nin liderleri gibi Türkeş'in de "Büyük Türkiye" sloganını kullanması sağ siyasetteki ideolojik yaklaşımdaki benzerliğini göstermesi bakımından önemlidir. Ancak seçimlerden önce dikkat çekici bir gelişme yaşanmış ve MHP Genel Başkanı Türkeş, AP'den gelen işbirliği çağrılarını reddetmiş ve parti olarak hiçbir siyasî oluşumla birlikte olmayacaklarını açıklamıştır.¹⁴³

Erken seçim kararını takip eden günlerde Taksim'deki 1 Mayıs kutlamalarının kana bulanması karşısında bir değerlendirme yapan MHP Genel Başkanı Türkeş, Türkiye'de mevcut yasaların olayları önleme bakımından yetersiz kaldığını ve güvenlik güçlerine ek yetkiler verecek düzenlemelere gidilmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁴⁴ Türkeş böylece her şeyden öncelikli meselenin güvenlik politikaları olduğunu ortaya koymuştur. Ancak MHP Genel Başkanı, 1 Mayıs olaylarına dair bir başka değerlendirmesinde de "O gün her türlü tedbir alınmıştı. Yakından takip ettik. Ancak demokrasi daha fazla tahdit edilemezdi" ifadesini de kullanmıştır.¹⁴⁵ İki demeç arasındaki zıtlığın yanı sıra Alparslan Türkeş, ikinci açıklamasıyla güvenlik politikalarının hangi gerekçeyle olursa olsun demokratik hakların kullanımına engel olmaması gerektiği düşüncesini sergilemiş oluyordu.

MHP açısından 1977 seçim kampanyasının en önemli yönlerinden birisini Türk sağının önemli figürleri arasında sayılan Necip Fazıl Kısakürek'in bu partiye verdiği destek oluşturmuştur.¹⁴⁶ Konya'da yapılan mitinge katılan Kısakürek, özellikle bir dönem taraftarı olduğu MSP'yi eleştirerek, bu partinin "Millî Melanet Partisi" haline geldiğini söylemiştir.¹⁴⁷ Kısakürek, Kayseri'de düzenlenen mitingde de MHP'yi "Müslümanlık ve Türklüğün hakkını vermeye namzet bir topluluk" olarak tanımlamıştır.¹⁴⁸

¹⁴² "Türkeş: 'Başkalarına avuç açmayan büyük Türkiye'yi kuracağız' ", **Barış**, 18 Nisan 1977, s.10.

¹⁴³ "Ecevit: AP ile MHP sokaktaki işbirliğini sandıkta da sürdürme yolunda", **Barış**, 15 Nisan 1977, s.1.

¹⁴⁴ "Türkeş: 'Türkiye'yi bölmeye kimsenin gücü yetmez' ", **Tercüman**, 6 Mayıs 1977, s.10.

¹⁴⁵ "Türkeş: '1 Mayıs töreninde her türlü tedbir alınmıştı' ", **Tercüman**, 7 Mayıs 1977, s.10.

¹⁴⁶ Alparslan Türkeş ile Necip Fazıl Kısakürek arasındaki yakınlaşmaya ve Kısakürek'in MHP'ye verdiği desteğe dair bkz. Yaşar Okuyan, **O Yıllar**, (Yay. Haz. Deniz Güçer), Doğan Kitap, İstanbul, 2010, ss. 60-65.

¹⁴⁷ "Türkeş'le gezen Kısakürek'e göre MSP 'Millî Melanet Partisi' haline geldi", **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1977, s. 9.

¹⁴⁸ "Türkeş Cuma namazını Bünyan'da kıldı", **Hürriyet**, 21 Mayıs 1977, s.

Kısakürek'in açık destek verdiği MHP'nin Genel Başkanı Alparslan Türkeş, "Milliyetçi Hareketin iktidarında Türkiye, bilgisayar uygulamalarının yer aldığı kendi teknolojisini geliştirebilen modern bir devlet hüviyetini kazanacaktır" vaadinde bulunmuştur.¹⁴⁹ Türkeş'in teknolojisinin henüz yeni gelişme gösterdiği bir devrede Türkiye'yi bilişim devleti yapma hedefi önemlidir. En azından diğer liderlerin söylemlerinden daha farklı bir hedef ortaya koyması kayda değer bir gelişmedir. Ne var ki, Türkeş seçim kampanyaları çerçevesinde partisinin dış politika perspektifini ortaya koyarken Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) karşıtı bir söylem kullanmış ve "Sosyo-kültürel yönden eriyip yok olmamak için AET'ye hayır diyoruz" demiştir. Türkeş, sözlerinin devamında da bir Haçlı seferi olarak gördükleri AET hareketini ancak kendilerinin durdurabileceğini öne sürmüştür.¹⁵⁰ Alparslan Türkeş, bir başka konuşmasında da milliyetçiliğin esasının hammadde kaynaklarının emperyalizme kaptırılmaması olduğunu savunmuş ve iktidara gelmeleri halinde nükleer enerji, elektrik enerjisi ve kömür kaynaklarının işletilmesine dair çalışacaklarını belirtmiştir.¹⁵¹ Seçimlere gidilirken MHP dışında sağdaki AP, MSP ve hatta soldaki CHP gibi partiler de milliyetçilik sloganını sıklıkla kullanmışlardır. MHP, diğer partilerle arasındaki anlayış farkını sergilemek adına milliyetçilik politikasını şu şekilde açıklamıştır: "Milliyetçilik kalbinde Türk milletine karşı beslenen derin sevginin ifadesidir... Kendisini samimi olarak Türk hisseden ve Türklüğe adayan herkes Türktür... Bu milletin yükselmesi için... çalışmayı görev tanyacağız. Milliyetçiliğimiz başkalarına karşı kin, garez duygularıyla beslenmez."¹⁵² Seçim kampanyası süresince diğer partileri olduğu gibi MHP'liler de Türkiye'yi saran şiddet sarmalından etkilenmiş ve zaman zaman saldırılarla karşılaşmıştır. Örneğin Türkeş'in de katıldığı Tunceli gezisinde MHP'lilere yönelik taşlı saldırı gerçekleşmiş; ancak Tunceli'ye bağlı Pertek'te herhangi bir olay meydana gelmemiştir.¹⁵³

¹⁴⁹ "Türkeş: 'MHP iktidarında Türkiye modern Devlet hüviyeti kazanacaktır' ", **Barış**, 18 Mayıs 1977, s. 1.

¹⁵⁰ "Türkeş: 'Eriyip yok olmamak için AET'ye hayır diyoruz' ", **Barış**, 19 Mayıs 1977, ss. 1-7.

¹⁵¹ "Türkeş: 'Asıl biz haddini bilmez Ecevit'ten hesap soracağız' ", **Tercüman**, 28 Mayıs 1977, s. 10.

¹⁵² "Milliyetçilik anlayışımız hiç kimseye kin ve garez tutmaz", **Günaydın**, 30 Mayıs 1977, s.2.

¹⁵³ Okuyan, **a.g.e.**, s. 59. Basında Türkeş'in gezisi sırasında geniş güvenlik önlemleri alınan Tunceli'nin adeta "ölü bir şehir" haline dönüştüğü yazılmıştır. "Türkeş 10 günlük gezisinde ilgi görmedi", **Cumhuriyet**, 22 Mayıs 1977, s. 9.

MHP, 1977 Mayıs ayında seçim bildirgesini açıklamış ve bunun bir “senet” niteliğinde olduğu da ilan edilmiştir.¹⁵⁴ Seçim bildirgesinde özellikle 1961 Anayasası’nın yargıyı, yasama ve yürütme karşısında güçlü kıldığı öne sürülerek; bu durumun değiştirileceği vurgulanmıştır. 1961 Anayasası’nın “CHP zihniyetini temsil ettiği” iddiası da yapılması planlanan değişikliğin gerekçesi olarak sunulmuştur.¹⁵⁵ Anayasa Mahkemesi’nin yetkilerinin sınırlandırılacağı, DGM’lerin yeniden kurulacağı, ayrıca bankaların ve sigortaların devletleştirileceği de bildirilmiştir. Ekonominin petrole bağımlılıktan kurtulmasının lüzumundan söz edilen bildiriye ayrıca “tek ve mecburi sendikacılık” sistemine geçileceği ve çalışanlara çeşitli haklar tanınacağı belirtilmiştir.¹⁵⁶ MHP seçim bildirgesinde ele alınan bir başka başlıkta Devlet Planlama Teşkilâtı’nın (DPT) kadrosunun yenileneceği ve “ülkücü, fedakâr, hizmet aşkıyla dolu” personelle değiştirileceği de vurgulanmıştır.¹⁵⁷ Böylelikle DPT’de kadrolaşılacağı açıklıkla ilan edilmiştir. Dış politikada Kıbrıs, Kıta Sahaneliği gibi konularda tavizsiz bir siyaseten yana olduğu vurgulanmış; ayrıca İslam ülkeleriyle her türlü işbirliği ve ittifaktan yana olduğu açıklanmıştır.¹⁵⁸ MHP’nin eğitimle ilgili hedefleri de iktidara gelmesi durumunda “bünyemizi tahribe yönelen iki yüz yıllık taklit hastalığını önce eğitim sistemimizi millîleştirerek, eğitimden sonra da bütün diğer müesseselerden kaldıracaktır” anlayışıyla açıklanmıştır.¹⁵⁹ Bu yönüyle MHP’lilerin Osmanlı Devleti’nin ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Batılılaşma sürecine karşı olduğu ve bu sürecin “millî değerlerin tahribine” neden olduğu düşüncesine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu da MSP ile MHP arasındaki bir başka fikir birliğine işaret eden bir noktadır. Zaten yine seçim bildirgesinde 1961 Anayasası’nın tadil edilmesine yapılan vurgu ve DGM’lerin kurulacağını ilanı MHP ile aynı söylemleri kullanan AP ile uyumun, dış politikada da İslam ülkeleriyle işbirliği hedefi yine MSP ile uyumun bir

¹⁵⁴ MHP seçim beyanamesini Nevzat Köseoğlu, Taha Akyol, Sadi Somuncuoğlu gibi isimlerle birlikte hazırlayan Yaşar Okuyan, “çok açık ve radikal taahhütler” verildiğini ifade etmiştir. Okuyan, **a.g.e.**, s. 57.

¹⁵⁵ “Banka ve sigortalar devletleştirilecek”, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 12 Mayıs 1977, s. 6. (Erişim Tarihi: 16.07.2019)

¹⁵⁶ “MSP solun koltuk değneğidir”, **Hürriyet**, 11 Mayıs 1977, s. 15.

¹⁵⁷ “Banka ve sigortalar devletleştirilecek”, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 12 Mayıs 1977, s. 6. (Erişim Tarihi: 16.07.2019)

¹⁵⁸ “Banka ve sigortalar devletleştirilecek”, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 12 Mayıs 1977, s. 6. (Erişim Tarihi: 16.07.2019)

¹⁵⁹ “Banka ve sigortalar devletleştirilecek”, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 12 Mayıs 1977, s. 6. (Erişim Tarihi: 16.07.2019)

göstergesidir. Bu noktada sağdaki seçmenlerin tercihlerini yaparken benzer hedefleri güden partiler arasında aidiyeti ön plana çıkaracakları düşünülebilir. Aynı zamanda sendikacılık ile ilgili ele alınan başlıklar, DGM ve anayasa değişikliklerine dair yapılan vurgular birlikte düşünüldüğünde seçim bildirgesinde hürriyetleri sınırlandıran bir yaklaşımın varlığı da ortadadır.

MHP'nin 1981 yılında iktidara geleceğini savunduğu bir konuşmasında da Türkeş, Türkiye'de "Anarşinin suçlusu CHP yöneticileridir" değerlendirmesinde bulunarak kendi iktidarlarında "bölücü sloganlara rastlanmayacağını" da öne sürmüştür.¹⁶⁰ MHP Genel Başkanı'nın bu sözlerinden en azından 1977 seçimlerinde iktidara gelmeyi hedeflemediği sonucu çıkartılabilir. MHP'nin köylü ve işçi kesimine dair vaatleri de 1977 seçim kampanyasının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Köylerde üreticilerin emeklerinin ve fabrikalarda çalışan kesimin alın terinin karşılığını alamadıkları belirtilmiş ve iktidara MHP'nin gelmesi halinde emekçilerin yararına olacak şekilde "tarım kentleri projesi" uygulanacağı kaydedilmiştir.¹⁶¹ Ücretli kesimi yakından ilgilendiren grev ve toplu iş sözleşmesi konusunda sınırlandırmalara karşı çıkan MHP, gerekçesini şöyle izah etmiştir: "...sınırlama aşırı bir sömürü düzeni getirmekten başka hiçbir gayeye hizmet edemez. Sömürünün en büyük düşmanı milliyetçiliktir. Türk'ü Türk'e sömürmek Türk milliyetçiliğine ters düşer."¹⁶² 1977 seçimleri öncesinde sendikalardan MHP'ye destek vereceğini açıklayan teşekkül Milliyetçi İşçi Sendikaları (MİSK) olmuştur. MİSK'in MHP'ye destek gerekçesini ise "MHP'nin sınıf devleti değil milli devletlerden yana olması, her iş kolunda tek sendika ve mecburi üyeliği kabul etmesi" ile açıklanmıştır.¹⁶³

MHP'nin propaganda çalışmalarında sanata dair düşünceler ve iktidara gelinmesi halinde kültür ve sanat alanında yapılması planlananlara dair vaatler de yer almıştır. Sanatın bütün alanlarında telif hakkına uymanın yasal bir zorunluluk olacağına değinilmiş, özel tiyatrolarla sanat sineması alanında vergi, kredi muafiyetiyle belediye rüsum muafiyeti uygulanacağı bildirilmiştir. Sanatçıların sosyal güvencesini temin etmenin bir devlet görevi

¹⁶⁰ "Türkeş: '1981'de tek başına iktidarız' ", *Tercüman*, 24 Mayıs 1977, s. 1.

¹⁶¹ "Köylümüz ve işçimiz insanca yaşama şartlarına kavuşacak", *Günaydın*, 30 Mayıs 1977, s.2.

¹⁶² "Grev ve toplu sözleşme görüşümüz", *Günaydın*, 30 Mayıs 1977, s.2.

¹⁶³ *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi: II. Cilt*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1996, s. 426.

olarak gören MHP bildirisinde seçimlerin kazanılması halinde Devlet Sinema Okulu ve Stüdyosu kurma hedefinin de altı çizilmiştir.¹⁶⁴

MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş, seçim propaganda çalışmalarını radyodan yaptığı konuşmalarla da sürdürmüştür. Türkeş, partisinin milliyetçilik anlayışından söz ederken; “Her çeşit taklitçilikten uzak kalarak Millî tarihimizden, geleneklerimizden ve manevi değerlerimizden beslenen, modern ilmi ve tekniği önder yapan % 100 yerli ve millî bir görüşle Türk Milletinin hizmetine talip olmaktadır” demiştir.¹⁶⁵ Türkeş’in ilk radyo konuşmasında kullandığı ifadelerde yer alan “millilik” ve “geleneksellik” vurguları bu kez de MSP ile MHP arasındaki düşünce birliğini göstermesi açısından önemlidir. Türkeş, radyodan seçmenlere seslendiği bir başka konuşmasında da Türk köylüsünün yıllardır ihmal edildiğini öne sürmüş ve partisinin köylülere yönelik vaatlerini şöyle sıralamıştır: “M.H.P.si köylünün emeğini alın terini koruyacak ve hakkıyla değerlendirecektir. Köylümüze üretimde bol mahsul, iyi mali kolay kredi ve satışta müsait pazar, uygun fiyat sağlanarak korkunç aracı kârlarına son verilecektir.”¹⁶⁶ Türkeş, aynı konuşmasında tıpkı MSP lideri Necmettin Erbakan gibi Türkiye’nin ağır sanayi hamlesine olan ihtiyacından söz etmiş ve “Ağır sanayi demek fabrikaların makinalarını ve enerji üreten ve kullanan yatırım mallarını imâl eden sanayi demektir...” değerlendirmesinde bulunarak, Türkiye’yi sömürge ekonomisinden kurtararak hızla atom çağına ve uzay çağına taşıyacak tek partinin MHP olduğunu savunmuştur.¹⁶⁷

MHP’nin seçim kampanyası süresince ne kadar harcama yaptığına dair de basında bazı bilgilere yer verilmiştir. Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak, son seçimde 30 bin liradan az bir parayla girdiklerini kaydederek; “Bu defa da fazla imkânımızın olduğu söylenemez. Gelirimiz gençlerimizin mütevazı bağışları ve işçilerimizin sınırlı imkânlarından ayırdıkları paralar...” değerlendirmesini yapmıştır.¹⁶⁸ Bu noktada Sazak’ın ifadelerinden MHP’nin seçimlere ayıracak malî kaynak bulmakta güçlük çektiği sonucuna varılabilir.

¹⁶⁴ “MHP’nin sanat anlayışı”, **Günaydın**, 30 Mayıs 1977, s.2.

¹⁶⁵ **Milliyetçi Hareket Partisi 1977 Genel Seçimi Radyo Konuşmaları**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1977, s. 8.

¹⁶⁶ **a.g.e.**, s. 34.

¹⁶⁷ **a.g.e.**, ss. 35-36.

¹⁶⁸ **Yankı**, 30 Mayıs-5 Haziran 1977, Sayı: 324, s. 6.

1977 seçimlerine Türkiye’de gün geçtikçe artan şiddet olayları altında gidilmiştir. 1977 Mayıs ayı süresince Cumhuriyet tarihinin en kanlı seçim kampanyası yaşanmıştır. Yukarıda değinilen hadiselerden başka 24 Mayıs’ta Uşak’ta CHP ve AP taraftarları arasında 6 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan olaylar çıkmış, 25 Mayıs’ta Gaziantep’te ve Selçuk’ta iki kişi öldürülmüştür.¹⁶⁹ Ayrıca seçimden bir hafta kadar önce İstanbul’da Yeşilköy Havaalanı ve Sirkeci Garı’nda meydana gelen patlamalar dönemin terör ortamının somut göstergelerinden birisidir.¹⁷⁰ Hatta Başbakan ve AP Genel Başkanı Demirel’in “Seçimlere üç gün kala Türkiye’de bazı şeyler olabilir” şeklindeki üstü kapalı tehdit mesajı Ecevit’in sert tepkisine yol açmış ve CHP lideri “Demirel eğer bu üç gün içinde neler olacağını biliyor da... söylemiyorsa vatan hainidir”¹⁷¹ değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu koşullar altında 5 Haziran 1977 günü yapılan seçimlerde hiçbir parti tek başına iktidar şansı bulamamıştır.¹⁷² Böylece seçimlerin ardından Türkiye, 12 Eylül 1980’e kadar sürecek olan koalisyon hükümetleri sürecine girmiştir.

Sonuç

Demokratik rejimlerde siyasî iktidarın en önemli meşruiyet kaynağı halktır. Dolayısıyla Cumhuriyet rejimini 1945’ten itibaren çok partili sistemle takviye eden Türkiye’de o dönemden itibaren yapılan genel seçimler partiler arasında büyük rekabete sahne olmuştur. 1970’lerin sonlarında ortaya çıkan terör olayları, siyasî istikrarsızlık gibi sorunlar sağ tandanslı koalisyon kabineleri döneminde tırmanma eğilimi göstermiştir. Bu süreçte 1977’de yapılacak seçimlerden güçlü bir iktidar çıkacağı beklentisi doğal olarak başta iş çevreleri tarafından biriken sorunların çözümü yolunda bir umut olarak değerlendirilmiştir. Meclis kararıyla erkene alınan seçimlere o yılların büyük partileri CHP ve AP ile beraber önemli bir seçmen kitlesinin oyuna talip olan MSP ve MHP de iddialı şekilde hazırlanmışlardır. Bu dört parti de seçimlerde genel olarak kutuplaşma siyaseti izlemişler ve bu kutuplaşmayı tırmandırabilecek sert söylemleri kampanyaları boyunca sürdürmüşlerdir.

¹⁶⁹ **Demokrasinin 50 Yılı: 1945-1995, 2. Kitap**, s. 686.

¹⁷⁰ “Bombalar patladı, 3 ölü, 30 yaralı var”, **Son Havadis**, 30 Mayıs 1977, s. 6., Tefik Çavdar, **Neoliberalizmin Türkiye Seyir Defteri**, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 28.

¹⁷¹ “Demirel vebal altındadır”, **Barış**, 1 Haziran 1977, s. 1.

¹⁷² Seçimlerde CHP % 41.4, AP % 36.9, MHP % 6.4 ve MSP % 8.6’lık bir oy oranı yakalamıştır. Bu sonuçlara göre hiçbir parti tek başına iktidar olma şansı elde edememiştir. <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2019)

Dolayısıyla Türk siyasal hayatında II. Meşrutiyet döneminden kalan miras olarak tanımlanan partiler arası kutuplaşma/çatışma politikası 1977 seçim kampanyasında da etkisini sürdürmüştür.

1970'lerde yükselen sol dalganın da etkisiyle sağdaki üç partiye nazaran iktidara gelmesi daha yakın bir ihtimal olarak değerlendirilen CHP kampanyasını Türkiye'de düzen değişikliği söylemi ekseninde sürdürmüştür. Sosyal demokrat bir parti olan CHP'nin Genel Başkanı Bülent Ecevit, daha çok işçi-memur gibi dar gelirliilere yönelik vaatlerde bulunmuş ve Türkiye'de var olduğunu savunduğu "bozuk düzen" yerine iktidarlarında sağlanacak "hakça düzen" ile mevcut sorunları çözeceklerini ifade etmiştir. 1977 seçim kampanyası boyunca partiler arasında en ciddi şekilde tehdit altında bulunan, saldırılara uğrayan ve hatta İzmir'de bir de suikast girişimi atlatan Ecevit, buna rağmen etkili bir kampanya yürütmüştür. Mitinglerde geniş kitlelere seslenen Bülent Ecevit'in söylemlerinde şekillenen seçim kampanyası gelir dağılımındaki eşitsizliğin kaldırılması, eşit paylaşım ve köylerden başlatılacak kalkınma gibi vaatler dile getirilmiştir. Ecevit'in seçim kampanyası süresince sıklıkla MC döneminde Türkiye'de asayişin bozulduğu, şiddetin arttığı ve can güvenliğinin tehdit altına girdiğini de vurgulamış ve bu sorunları çözecek tek adresin CHP olduğunu savunmuştur. Ecevit, iktidara geldikleri zaman ölüm cezasının kaldırılacağı vaadiyle diğer partiler arasındaki görüş farkını da ortaya koymuş, devlet dairelerinde "partizanlığa" son vererek burada da "hakça bir düzen" kuracaklarını bildirmiştir. Kurulacak hakça ve eşitlikçi düzenle sömürü olarak tanımladığı sistemin yol açtığı tüm olumsuzlukların giderileceğini vurgulayan Ecevit, söylemlerinde sıklıkla tekrarladığı "halk iktidarı" vurgusuyla dikkat çekmiştir. Ecevit'e göre "halk iktidarı" Atatürk'ün de arzuladığı bir yönetim şeklidir ve tıpkı Atatürk ve İnönü gibi kendilerinin de halka güvenerek Türkiye'de mevcut sorunları aşacak bir düzen kurulabileceğini savunmuştur.

1977 seçimlerine sağ yelpazedeki partiler ittifak yapmadan hazırlanmışlar; ancak bazı temel sorunlara yaklaşımlarında ortak bir söylem geliştirmişlerdir. Örneğin seçime iktidardaki MC Hükûmeti'nin büyük ortağı olarak giren AP'nin kampanyasında izlediği en önemli yöntem solu ve dolayısıyla CHP'yi komünizmle özdeşleştirmek ve Türkiye'nin geleceği için tehdit olarak göstermek olmuştur. Sağdaki siyasî rakibi MSP'yi de geçmişte komünizmle aynı doğrultuda olmakla suçladığı solu iktidara taşımakla eleştiren Demirel, böylelikle muhafazakâr seçmenleri kendi partisi etrafında

birleştirerek sağı tek başına temsil etme iddiasıyla seçim kampanyasını yürütmüştür. Eski DP'li Celal Bayar ve Adnan Menderes'in oğlu Aydın Menderes'in de desteğini sağlayan Süleyman Demirel, kampanya sürecinde AP'yi 1950'lerdeki DP dönemiyle özdeşleştirmiştir. Demirel, aslında Bayar figürünü zaman zaman ön plana çıkartarak bir anlamda eski DP seçmeninin partisine bağlılığını sağlamaya da çabalamıştır. AP lideri Demirel, sağ yelpazedeki diğer rakibi MHP'yle başlangıçta bir ittifak kurma çabasına girişmiş; ancak başarılı olamamış ve kampanya süresince bu partiye karşı eleştirel bir dil kullanmaktan kaçınmıştır. Türkiye'de şiddet olaylarının sorumlusu olarak da solu ve CHP'yi gösteren Süleyman Demirel, AP'nin tek başına iktidara gelmesi durumunda komünizm tehlikesinin engelleneceğini ve terör olaylarının önleneceğini de öne sürmüştür. Ne var ki, bu noktada seçim kampanyasını aynı zamanda Başbakan olarak sürdüren Demirel'in şiddet olaylarını önlemek için neden seçimlerden sonrasını işaret ettiği konusu da 1977'nin cevaplanmamış bir sorusu olarak durmaktadır.

MSP'nin seçim kampanyasının temelini hem manevi ve maddi kalkınma hedefi oluşturmuştur. Partinin lideri Necmettin Erbakan, Cumhuriyetin ilk 54 yılında iktidara gelen partileri geri kalmışlıktan mesul tutarak, büyük iddialarla hazırladıkları seçimde iktidarı yakalamaları durumunda yerli üretime dayalı bir sanayileşme gerçekleştireceklerini savunmuştur. MSP Genel Başkanı Erbakan'a göre ayrıca Batı'nın taklit edilmesi Türkiye'ye uzun seneler kaybettirmiştir. Erbakan, konuşmalarında DP dönemini Batının taklit edildiği yıllar olarak nitelemesi önemlidir. Dolayısıyla MSP'nin DP'nin mirasına sahip çıkmak gibi bir gayreti olmadığı için bu partinin bu yönüyle sonraki yılların muhafazakâr partilerinden ayrıldığını vurgulamak gereklidir. Kayıp yılların telafisi için MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın önerdiği vaatlerden birisi de sistem değişikliğine gitmektir. İktidar olmaları durumunda Türkiye'de siyasal sistem değişikliği yapacaklarını ve başkanlık sistemine geçeceklerini de bildiren Erbakan, erken sayılabilecek bir dönemde bu hedefi ortaya koyarak; rakiplerinden farklı bir söylem geliştirmiştir.

MC. Hükümeti'nin diğer ortağı MHP de seçim kampanyasında tıpkı AP gibi Türkiye'de bir komünizm tehdidi olduğu tezini işlemiş ve muhafazakâr seçmenleri komünizmle özdeşleştirilen CHP karşıtlığı üzerinden konsolide etmeye çabalamıştır. Dolayısıyla 1977 seçim kampanyasında AP ve MHP birbirlerine yönelik tenkitlerden kaçınarak Ecevit'i ve CHP'yi eleştirerek seçim kampanyasını oluşturmuşlardır. Sağdaki diğer parti MSP ise seçim

kampanyasında CHP'den ziyade AP'ye ve Genel Başkanı Demirel'e eleştirilerini yöneltmiştir. Türkeş de tıpkı Erbakan gibi yerli bir sanayi kurulması hedefi üzerinde durmuş ve konuşmalarında ekonomik kalkınma için ağır sanayinin mutlaka kurulması zarureti işlemiştir. 1977 seçim kampanyasında iktidar ortaklarının terör olaylarının sorumluluğuna CHP'ye yüklemeleri kayda değer bir propaganda yöntemidir. Ne var ki, kutuplaşma ve şiddet ortamında gidilen 5 Haziran seçimleri kamuoyundaki güçlü iktidar beklentilerini karşılayamamış ve seçmenlerin tercihleri sonucunda hiçbir parti tek başına iktidar fırsatı elde edememiştir.

KAYNAKÇA

Resmî Belgeler:

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Ansiklopediler

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C.8, İletişim Yayınları, İstanbul.

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi: I. Cilt, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1996.

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi: II. Cilt, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1996.

Broşürler

Cumhuriyet Halk Partisi 1977 Genel Seçimi Radyo Konuşmaları, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1977.

Millî Selamet Partisi 1977 Genel Seçimi Radyo Konuşmaları, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1977.

Millîyetçi Hareket Partisi 1977 Genel Seçimi Radyo Konuşmaları, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1977.

Sürelî Yayınlar

Barış

Cumhuriyet

Günaydın

<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>

Hürriyet

Meydan

Son Havadis

Tercüman

Yankı

Kitaplar

Ahmad, Feroz, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 5.bs., 2014.

_____, **Demokrasi Sürecinde Türkiye: 1945-1980**, Hil Yayın, İstanbul, 3.bs., 2007.

Akar, Rıdvan- Dünder, Can, **Ecevit'in Gizli Arşivi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2.bs., 2008.

Aksoy, Muammer, **Sosyalist Enternasyonal ve CHP**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1977.

Akşin, Sina, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 5.bs., 2008.

Albayrak, Sadık, **Türk Siyasi Hayatında MSP Olayı**, İz Yayıncılık, İstanbul, 3.bs., 2018.

Arcayürek, Cüneyt, **Darbeler ve Gizli Servisler**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1989.

Ayata, Ayşe Güneş, **CHP (Örgüt ve İdeoloji)**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2.bs., 2010.

Aydoğanoglu, Erkan, **Dünyada ve Türkiye'de Sendika-Siyaset İlişkisi**, Kültür Sanat-Sen, Ankara, 2.bs., 2011.

Aydın, Suavi, Taşkın, Yüksel, **1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Bilâ, Hikmet, **CHP: 1919-2009**, Doğan Kitap, İstanbul, 4.bs., 2008.

Birand, Mehmet Ali, **12 Eylül: Saat 04:00**, Karacan Yayınları, İstanbul, 10.bs., 1984.

Birgit, Orhan, **Kalbur Saman İçinde: Olaylar, Anılar, Portreler**, Doğan Kitap, İstanbul, 2012.

Boratav, Korkut, **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2007)**, İmge Kitabevi, Ankara, 14.bs., 2010.

_____, **Türkiye'de Devletçilik**, İmge Kitabevi, Ankara, 2.bs., 2006.

Cumhuriyet: Seçim 77, Altın Kitaplar Matbaası, İstanbul, 1977.

Çavdar, Tefik, **Neoliberalizmin Türkiye Seyir Defteri**, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2013.

_____, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)**, İmge Kitabevi, Ankara, 3.bs., 2004.

Çeçen, Anıl, **Türkiye'de Sendikacılık**, Özgür İnsan Yayınları, Ankara, 1973.

Çetingüleç, Mehmet, **Ecevit'in Anıları: 12 Yıl Saklı Tutulan "Veda Sohbetleri"**, Doğan Kitap, İstanbul, 2018.

Demirel, Tanel, **Adalet Partisi: İdeoloji ve Politika**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2.bs., 2013.

Demokrasinin 50 Yılı: 1945-1995, 2. Kitap, Aydın Kitaplar.

Devletoglu, Jan, **İngiliz Arşivlerinde 12 Eylül'ün Ayak Sesleri**, Doğan Kitap, İstanbul, 2010.

Ecevit, Bülent, **Umut Yılı 1977**, Raşan Ecevit-Bülent Ecevit Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları, Ankara, 2015.

Erer, Tekin, **Lider Demirel**, b.y.y., 1977.

Gaytancıoğlu, Kaan, **Politik Liderlik ve Bülent Ecevit**, Paradigma Akademi Yayınları, Edirne, 2014.

Geçiş Sürecinde Türkiye (Der. Irvin C. Schink, E.Ahmet Tonak), Belge Yayınları, İstanbul, 6.bs., 2013.

Güneş, Hurşit, **Adalet Çağrısı: CHP İçin Sosyal Demokrasi Seçeneği**, Doğan Kitap, İstanbul, 2014.

Gürel, Nail, **İki 1 Mayıs**, Gür Yayınları, İstanbul, 1979.

Hale, William, **Türkiye'de Ordu ve Siyaset: 1789'dan Günümüze**, Hil Yayın, İstanbul, 1996.

Hatipoğlu, Atakan, **CHP'nin İdeolojik Dönüşümü: Kemalizmden Sosyal Demokrasiye**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2.bs., 2012.

Heper, Metin, **Türkiye'nin Siyasal Hayatı: Tarihsel, Kuramsal ve Karşılaştırmalı Açıldan...**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.

İşikli, Alpaslan, **Sendikacılık ve Siyaset**, İmge Kitabevi, Ankara, 4.bs., 1990.

İsmail Hakkı Birler'in Anılarında CHP'li Yıllar: 1946-1992, (Haz. Şengün Kılıç Hristidis, Ersel Ergüz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

- İsvan, Ahmet, **Başkent Gölgesinde İstanbul**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.
- Karpat, H. Kemal, **Türk Siyasi Tarihi: Siyasal Sistemin Evrimi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2.bs., 2011.
- Kili, Suna, **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.
- Koloğlu, Orhan, **Kim Bu Ecevit**, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001.
- Lider Biyografilerindeki Türkiye (Der. Seyfi Öngider)**, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- Mardin, Şerif, **Türkiye’de Din ve Siyaset**, İletişim Yayınları, İstanbul, 19.bs., 2015.
- Mert, Nuray, **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, Selis Kitaplar, İstanbul, 2.bs., 2007.
- Okuyan, Yaşar, **O Yıllar**, (Yay. Haz. Deniz Güçer), Doğan Kitap, İstanbul, 2010.
- Sertel, Yıldız, **Türkiye’de İlerici Akımlar**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1978.
- Soysal, Mümtaz, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1990, 8.bs., 1990.
- Tanör, Bülent, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 18.bs., 2009.
- Teziç, Erdoğan, **100 Soruda Siyasî Partiler**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1976.
- Tokatlı, Orhan, **Güvercinli Yıllar**, Doğan Kitap, İstanbul, 2004.
- Tokol, Aysen, **Türkiye’de Sendikal Hareket**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1994.
- Turan, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi 5. Kitap: Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980)**, Bilgi Yayınevi, 2002.
- Türkiye’de Liderler ve Demokrasi**, (Ed. Metin Heper, Sabri Sayarı), (Çev. Zuhâl Bilgin), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.
- Yalçın, Soner, **Hangi Erbakan**, Öteki Yayınevi, Ankara, 4.bs., 1995.
- Yaşasın DİSK: “Sınıf ve Kitle Sendikacılığında Atılım (1975-1977)**, Konuk Yayınları, İstanbul, 1977.
- 75 Yılda Düşünceler, Tartışmalar**, Tarih Vakfı, İstanbul, 1999.
- Zürcher, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 21.bs., 2007.

Elektronik Kaynaklar

www.ysk.gov.tr

